

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

PETRA ŠOLAR

**mentor: doc. dr. Peter Stankovič
somentorica: doc. dr. Karmen Erjavec**

IZRAZNOST TELESA S TETOVIRANJEM

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2004

KAZALO

PREDGOVOR	3
1. UVOD	4
2. OSNOVNI POJMI	8
2.1. Tetoviranje kot način estetskega izražanja.	8
2.2. Definicije osnovnih izrazov	10
2.3. Postopek in tehnike tetoviranja	12
3. FLEKSIBILNOST OZNAČEVANJA IN REPREZENTACIJ	17
4. IZVOR IN ZGODOVINSKI RAZVOJ TETOVIRANJA	22
5. RAZLOGI, NAMENI IN FUNKCIJE TETOVIRANJA	31
6. UGOTAVLJANJE RAZLOGOV IN POMENOV TETOVIRANJA Z UPORABO POGLOBLJENIH INTERVJUJEV	40
6.1. Kvalitativni pristop k raziskavi – uporabljena metoda	40
6.2. Izbor enot in postopek raziskave	41
6.3. Rezultati raziskave	43
ZAKLJUČEK	49
LITERATURA IN VIRI	53
PRILOGA A: Poglobljeni intervju št. 1	55
PRILOGA B: Poglobljeni intervju št. 2	58
PRILOGA C: Poglobljeni intervju št. 3	60
PRILOGA Č: Poglobljeni intervju št. 4	63
PRILOGA D: Poglobljeni intervju št. 5	66
PRILOGA E: Poglobljeni intervju št. 6	68
PRILOGA F: Poglobljeni intervju št. 7	70

PREDGOVOR

Za temo svoje diplomske naloge sem izbrala izraznost človeškega telesa s tetoviranjem. Prvotni razlog, da sem se odločila za temeljito raziskovanje ravno tega pojava, izhaja iz nesprejemljivega, pa vendar obstajajočega dejstva, da je tetoviranje v družbi, v kateri živimo, *največkrat* negativno zaznamovano, včasih celo vzbuja odpor, sproža vrsto predsodkov, vrednotenj, negativnih reakcij in moraliziranj s strani širše družbe, ki pa obenem nima kaj dosti znanja o tem pojavu, a ga vseeno *večinoma* obravnava kot neke vrste odbijajočo drugačnost ali pa zgolj kot modno muho, ki bo slej kot prej minila. Tudi glede tetoviranja obstaja mnogo predsodkov, družbenih zavor in stališč. Kot primer nejasne opredelitve glede tetoviranja in nerazumevanja pojava lahko navedem svojo izkušnjo: večina mojih prijateljev nima nikakršnih nasprotovanj glede enega majhnega tatuja na določenem delu telesa (najpogostejši 'primerni' deli telesa so: rama, gleženj in hrbet), saj ga obravnavajo podobno kot nakit, vendar že vsak večji tatu oziroma večje število tatujev sproža očitno neodobravanje. Zakaj torej tak vrednostni preskok ob enakem pojavu? Nerazumevanje tetoviranja, nepoznavanje razlogov, ki utemeljujejo posameznikove odločitve za to, da si dajo narediti tatu, in splošna nepripravljenost za razširitev obzorij glede tetoviranja so glavni motivi, ki so me spodbudili za temeljito proučevanje pojava. Lahko trdim, da je pojav bodisi kazalec pripadnosti bodisi izključitve in da ga različni ljudje obravnavajo z dveh nasprotnih polov. Na prvem se nahajajo tisti, ki jih tetoviranje zanima in ga spoštujejo kot medij izražanja in ustvarjanja, na drugem polu pa so vsi, pri katerih tetoviranje izzove odpor, zaprepadenost, gnus, celo grozo.

1. UVOD

Človek v svojem življenju znatno spreminja svojo zunanjo podobo. Poleg bioloških sprememb, ki so posledica človekovega odraščanja oziroma staranja, poznamo tudi tiste spremembe telesa, ki so rezultat človekovega namernega preoblikovanja določenih delov telesa. Glavni razlog za poseganje po različnih sredstvih, tehnikah in postopkih spreminjanja dane zunanje podobe je doseči zastavljeni cilj: nov in drugačen videz, velikokrat pa gre za poskus doseganja lepše oz. privlačnejše zunanje podobe. Eden izmed načinov preoblikovanja telesa je tetoviranje.

Tetoviranje je oblika okraševanja telesa. Med definicijami pojma tetoviranje in njegovih izpeljank najdemo bolj preproste, med katere sodi tudi ta iz Slovarja slovenskega knjižnega jezika, kjer geslo *tetovirati* označuje: »z vnašanjem barvila v kožo z vbodi ali vrezi narediti na njej neizbrisne podobe, znake« (SSKJ), Veliki slovar tujk pa razlaga geslo *tetovaža* bolj strokovno, in sicer kot: »namenska ali naključna poškodbeno obarvanost usnjice in globljih slojev kože, ki preseva skozi krovni epitelij.« (Veliki slovar tujk, 2002)

Tetoviranje lahko opredelim kot način krašenja telesa, za katerega je značilno, da tisti, ki tetovira (tatuist), s tetovirnim pripomočkom vbada barvilo pod kožo tistemu, ki bo po končanem postopku nosilec v kožo vbodene podobe (tetoviranec). Obstaja več različnih tehnik tetoviranja, ki se razlikujejo glede na tetovirne pripomočke, v osnovi pa tetoviranje temelji na principu, da se z nekim ostrim, koničastim predmetom prebode koža in vnese barvilo pod plast povrhnjice, kjer ostane bolj ali manj nespremenjeno.

Pri tetoviranju gre za posebno vrsto človekovega izražanja, saj je življenjska doba posameznega izdelka (razen izjem - npr. mumije) krajša od dolžine človeškega življenja, vendar pa ima sam način takšnega umetniškega izražanja že dolgo preteklost. Pojem tetoviranja ima lahko relativno širok obseg, vendar v *svojem diplomskem delu označujem tetoviranje kot tehniko vbadanja barvila pod kožo z namenom, da se motiv na njej ohrani celo življenje.* To pomeni, da izključujem tako sodobnejše postopke poslikavanja telesa, kot je 'kozmetično tetoviranje', ki

vključuje tetoviranje motivov, ki naj bi izginili po nekaj letih, kot tudi tetoviranje zaradi izključno lepotnih razlogov, kamor uvrščam na primer 'permanentni make-up'. Nadalje v okvir pojma tetoviranje ne štejem manj obstojnih modnih poslikav ('body painting'), niti nekoliko starejših in trajnejših postopkov zaznamovanja telesa, med katerimi sta namerno povzročanje brazgotin ali *skarifikacija* in povzročanje opeklin ali *kavterizacija*.

Namen naloge je ugotoviti, kakšen pomen ima tetoviranje za posameznika in kateri so razlogi, da ljudje posegajo po takšnih načinih izražanja, hkrati pa potrditi tezo, da tatuji simbolično predstavljajo posameznikove vrednote, ideje, (idealne) lastnosti ipd., ki jih je družba prek kognitivnih procesov zmožna razbrati in sprejeti za simbole, osnovane na temeljih kulturne konvencije. Dejstvo je, da je pojav, ki doživlja množičen razmah med mlajšimi generacijami ravno v zadnjih letih (tako v Sloveniji kot drugod po svetu), prisoten v človeški družbi že najmanj pet tisočletij, vendar pa o njem ne obstaja kaj dosti literature; v slovenščini razen knjižice Dimitrija Vremca (etnološko-kulturni oris tetoviranja) ne obstaja nikakršna poglobljena študija o tem, zadnje čase tudi popularnem pojavu. V nadaljevanju nameravam najprej proučiti zgodovino tetoviranja na podlagi obstajajočega gradiva, nato pa primerjati pomene, razloge, motive in funkcije tetoviranja med različnimi kulturami – tako med različnimi sedanjimi družbami, kot tudi med nekoč živečimi plemeni oz. ljudstvi. Kakšni so razlogi za tetoviranje v tem času oziroma zakaj se ljudje tetovirajo in kako vrednotijo pojav, bom ugotavljala s pomočjo kvalitativne metode raziskovanja: poglobljenih intervjujev. Za uporabo tega tipa intervjujev sem se odločila predvsem zaradi naslednjih prednosti: omogoča globljo raziskavo pojava, kot jo omogočajo druge tehnike, na primer ankete, prav tako omogoča razkrivanje ozadja posameznega intervjuvanca, z analizo posnetih pogovorov pridobimo podrobnejše podatke, ki se jih da tudi naknadno preveriti, hkrati pa poglobljeni intervju pri vsakem posameznem subjektu odkriva njegovo videnje na pojav in, posledično, njegovo vrednotenje tetoviranja. Metoda poglobljenih intervjujev je primerna za mojo raziskavo tudi zato, ker ta križanec med delno strukturiranim (polstrukturiranim) in nestrukturiranim intervjujem dopušča odstopanje od vnaprej pripravljenega seznama osnovnih vprašanj (v angleščini uporabljajo za označevanje takega seznama pojem '*interview guide*', v slovenščini pa izraz *vodilo*), kar omogoča spontano nadaljevanje pogovora o tistih

stvareh oziroma na tistih točkah določene teme, katerim odgovarjajoči (v nadaljevanju bom uporabljala Koroščevo poimenovanje za osebi, udeleženi v dvogovoru, to sta izpeljanki: *vpraševalec-odgovarjalec*¹) pripisuje večji pomen, vpraševalec pa se odzove takrat, ko se mu zdi določen odgovor vreden natančnejše poglobitve (glej Bryman, 2001: 110 in 314).

Po ponovnem poslušanju posnetih pogovorov bom vse tonske zapise dvogovorov prenesla tudi v pisano obliko; šele po primerjavi vseh zapisanih odgovorov med različnimi tetoviranci iz različnih družbenih skupin – glede na materialni status, spol, izobrazbo – pa bom lahko ugotovila, ali med njimi obstaja vez glede obravnavanega pojava in kakšna je le-ta.

Cilj preučevanja je preveriti in potrditi tezo, da tetoviranje ne obstaja izključno kot človekova oblika likovnega izražanja (nima zgolj estetske funkcije – razen *redkih* izjem), ampak poleg tega izraža posamezno idejo, ima točno določen pomen in je utemeljeno na podlagi določenih (skupinskih ali osebnih) vrednot. Skozi nalogo bom poskušala dokazati, da ima tetoviranje določeno vlogo za posameznika, v nekaterih primerih pa ima tudi pomembno povezovalno vlogo v posamezni družbi.

V prvem poglavju diplomskega dela bom definirala ključne pojme, ki se uporabljajo pri opisovanju obravnavanega pojava - tako za opisovanje samega procesa tetoviranja, kot tudi nastalega rezultata in vključenih subjektov. Obenem bom utemeljila tezo, da je tetoviranje ena od oblik umetnosti. Po postavitvi osnov za razumevanje tega načina okraševanja telesa ter ustreznih teoretskih izhodišč, bom s pomočjo obstajajoče literature preučila, katere različne tehnike tetoviranja obstajajo na svetu, ter podala zgodovinski pregled tetoviranja. Zadnji del je bolj praktično usmerjen, saj temelji na rezultatih kvalitativne metode raziskovanja, katere cilj je bil ugotoviti razloge za tetoviranje v tem času. Sledi še zaključek - splet praktičnih ugotovitev s teoretičnimi nastavki.

---

¹ Obstaja namreč več poimenovanj za oba udeleženca intervjujskega dvogovora, vendar pa: »Ko je iz sobesedila razvidno, da gre za dvogovor intervjuja, je najbolje nasloniti se na poimenovanje dejavnosti obeh udeležencev, tj. da eden vprašuje (postavlja vprašanja; izpraševati in spraševati je tu manj primerno), drugi pa odgovarja (daje odgovore). Izpeljanki za delujočo osebo sta vpraševalec in odgovarjalec.« (Korošec, 1998: 246)

Ker bom obravnavani družbeni pojav preučila glede na več dejavnikov, bo naloga interdisciplinarno narave, saj bom upoštevala in uporabila predvsem spoznanja iz sociologije, zgodovine, pa tudi iz socialne antropologije, etnologije in psihologije.

2. OSNOVNI POJMI

2.1. TETOVIRANJE KOT NAČIN ESTETSKEGA IZRAŽANJA

Tetoviranje je prvenstveno ena od oblik človekovega ustvarjanja, način estetskega izražanja, je medij komunikacije posameznika z okoljem. Še več, *v določenih primerih je tetoviranje oblika umetnosti.*

Opredelitve pojma *umetnost* se močno razlikujejo: SSKJ jo definira kot »dejavnost, katere namen je ustvarjanje, oblikovanje del estetske vrednosti«, v leksikonski knjižici Likovna umetnost pa pod definicijo pojma piše: »obče ime za različne vrste človekovega oblikovanja in izražanja (glasba, književnost, gledališče, ples, likovno ustvarjanje)«. Ni dvoma, da obravnavani pojav ustreza prvemu delu slovarske definicije, saj je rezultat postopka tetoviranja stvaritev, težje je pri drugem delu opredelitve. Razhajanja stališč glede tega, kaj ima estetsko vrednost in kaj ne, so pogosta in nedokončana tema številnih avtorjev. Ko trdim, da je tetoviranje oblika umetnosti, moram izključiti izključno ekonomsko naravnano vejo tetoviranja oziroma tisto obravnavanje tetoviranja, ki gleda na tatu zgolj kot na tržni, kupčijski predmet. V tem primeru je osnovni cilj tatuistov prislužiti denar – kar sicer postaja v sodobnem času vse pogostejše in posledično privede do tega, da se začnejo vzorci, motivi in poslikave na koži ponavljati na različnih ljudeh. Pri opredelitvi tetoviranja kot umetnosti mora biti nastala vbodena podoba unikat oziroma nikakor ne sme biti kopija že narejenega tatuja. Na tem mestu moram omeniti, da navedena trditev ne izključuje možnosti, da je tatu lahko posnetek kakšnega dela iz drugih vej umetnosti – na primer reprodukcija katerega od ustvarjenih likovnih del (tatuji namreč pogosto prevzamejo krščanske motive).

Če primerjamo definicijo slikarstva, vzeto iz knjižice Likovna umetnost iz zbirke Leksikoni Cankarjeve založbe (1979), ki opredeljuje *slikarstvo*, na katerega se pojem umetnost nanaša v ožjem pomenu, kot »ploskovno oblikovanje unikatnih umetniških del, v ožjem pomenu likovno izražanje s čopičem in slikarsko barvo«, v nadaljevanju pa opredelitev glede na različna *sredstva* in različne *podlage* razlikuje med različnimi *tehnikami*, lahko ugotovimo, da ima ta definicija mnogo

skupnega s tetoviranjem. Tudi pri slednjem gre namreč za način ploskovnega oblikovanja, kjer je podlaga sicer načeloma enaka (koža), nedvomno pa obstajajo različne tehnike glede na različne tetovirne pripomočke (razdelitev sledi v nadaljevanju tega dela). Pravzaprav je tetoviranje umetnost, kjer je umetnina spoj obstojne barve in človekove kože. Torej, v kolikor mislimo na ustvarjanje unikatnih tatujev, lahko trdimo, da gre za obliko umetnosti, saj se v ostalem pojem popolnoma prekriva z leksikonsko razlago. Očitno je, da se z mojo trditvijo strinjajo tudi ostali:

Tetoviranje danes zajema zelo raznolike vzorce, motive, estetske ravni itd. Na eni strani spada med najbolj sporne oblike okraševanja človekovega telesa in umetniškega izražanja sploh, na drugi pa je med najbolj izpovednimi modernejšimi oblikami umetniškega, oblikovalskega in modnega izražanja. Zato je tetoviranje bogat, neizkoriščen vir tudi tistim, ki se s tetoviranjem neposredno ne ukvarjajo, zaznavajo pa bogastvo tega do danes večinoma odrivanega vira navdiha in sporočil (Radej in Strbad, 1995: 190).

Da so tetoviranje uvrščali znotraj okvirjev umetnosti že pred več desetletji, priča tudi sama vključitev definicije tetoviranja v *Enciklopedijo likovnih umjetnosti*, kjer je pod tem pojmom napisana naslednja razlaga: »okraševanje telesa z vnašanjem pigmenta pod kožo s pomočjo trna, igle ali posebnega kladvca. /.../ Tetoviranje ima pri različnih plemenih poseben pomen; služi kot okras, oznaka plemenske pripadnosti ali ranga, vrši pa se tudi v okviru kulturnih in magijskih obredov.« (Enciklopedija likovnih umjetnosti 4, 1966: 416)

Razprava o tem, kaj je oziroma kaj ni umetnost, je lahko vedno znova stvar debate in argumentov, vendar pa je bipolarna razdelitev mnenj glede tetoviranja razumljiva tudi, če se opremo na preprosto razumljiv, a resnični citat Izidorja Cankarja: »Naše razmerje do umetnosti je torej drugačno, je samo naše.« (Cankar, 1995: 9) Tudi zato so mnenja ljudi glede tetoviranja tako razdeljena, saj je pojav subjektivno vrednoten, ker pa so vrednote kulturno pogojene, lahko tudi pojav tetoviranja in zaznave ljudi o njem primerjamo na osi plus-minus, s to razliko, da povprečje ne zavzame sredinske vrednosti, ampak so občutki zgoščeni bodisi bolj proti pozitivnemu delu bodisi bolj proti negativnemu.

2.2. DEFINICIJE OSNOVNIH IZRAZOV

Slovenski izraz tetoviranje izhaja iz tujih poimenovanj – v angleščini namreč za označevanje istega pojava uporabljajo glagol '*to tattoo*' in samostalnik '*the tattoo*' (prej tudi '*tataw*'), v nemščini so ustrezajoči pojmi '*tatowieren*', *Tatauiren*, '*die Tatowierung*' in '*Tatowierer*', v italijanščini je ustrezajoči samostalnik '*tautaggio*', v francoščini pa '*tatouage*'. Beseda *tetoviranje* ima korenine v samoanskem jeziku, kjer *tat(a)u* pomeni risati, označiti, v enem od polinezijskih jezikov pa glagol '*tat*' pomeni vbadati. Beseda naj bi nastala s posnemanjem zvokov, ki nastanejo ob zaporednem udarjanju po tetovirnem pripomočku (glej Vremec, 1992: 10).

V nedavni preteklosti, še pred štiridesetimi leti, so v slovenski literaturi uporabljali izraz *tatauacija* in njegove izpeljanke. Tako Božo Škerlj v delu 'Ljudstva brez kovin' (1962: 39) med drugim piše o ljudstvu Ainu²: »Dlaka, lasje so tam tako v časteh, da si ženske *tatauirajo* vsaj brke; *tatauiranje* pa je za ženske sploh značilno; začne se s sedmimi leti in je gotovo do dvajsetega leta; *tatauacija* se razteza tudi preko telesa.«

Starogrška in rimska besedila za opisovanje zaznamovanja telesa najpogosteje uporabljajo izraz *stigma*, ki ga še danes spremlja slabšalen pomen, nekoliko manj pogosto glagol *stizo*. Izhajajoč iz starogrških besednih korenin glagola *stizein*, ki pomeni prebosti, prebadati, pičiti, se je uveljavil samostalnik *stigma*, nanašajoč se tudi na tetoviranje.

Slovenski jezik ločuje poimenovanje dejanja, procesa dela, od proizvoda dejanja, medtem ko v angleščini izraz *tattoo* zaznamuje tako samo dejanje in opravlja funkcijo glagola (*to tattoo* pomeni tetovirati), kot tudi proizvod dejanja, samostalnik (*the tattoo* pomeni tatu). Prvič se je izraz v angleškem jeziku pojavil z objavo dnevnika kapitana Jamesa Cooka I. 1893 - besedilo je sicer napisal že julija 1769 - v katerem uporablja za opisovanje tetoviranja Tahitijcev izraze *tattoo*, *tattooing*. Cook piše, da se prebivalci Tahitija podvržejo boleči operaciji, pri kateri jim nekdo

---

² Ainu je arktično ljudstvo, ki živi na vzhodu Azije, predvsem na otoku Hokaido ali Yezo, na Čišima Kurilih in na južnem delu polotoka Sahalina. 'Ainu' pomeni človek (Škerlj, 1962).

z ostro nabrušeno kostjo ali školjko vbada črno barvo pod kožo. Omenja še, da se nastala rana celi po nekaj dni, preden je viden končen rezultat (Caplan, 2000).

Tatu ali **tetovaža** je rezultat tetoviranja, je nastala podoba, motiv, slika, risba. Ločimo enobarvne (največkrat črne) tatuje od barvnih. Večja razširjenost barvnih tatujev je povezana z naprednejšo tehniko in opremo, tudi z uporabo električnega strojčka, ki omogoča hitro menjavanje različnih barv. Dober tatu mora, glede na ocene tatuatorjev oziroma tatuistov, izpolnjevati več objektivnih kriterijev.

Tetoviranec je oseba, ki je tetovirana, torej nekdo, ki si da narediti tatu oziroma tisti, ki se podvrže procesu tetoviranja in je nosilec oziroma lastnik tatuja.

Tatuist ali **tatuator**, lahko tudi **tetover**, je mojster tetoviranja, torej tisti, ki obvlada veščine tetoviranja in tetovirancu naredi tatu. Profesionalci na področju tetoviranja strogo ločujejo ta pojem od pojma **umetnik tetoviranja** (ang.: tattoo artist), saj gre pri slednjem za poudarjeno umetniško in manj za komercialno razsežnost. Tatuatorji so ljudje, ki za vnaprej določeno ceno opravijo postopek kot svoje delo, imajo tako rekoč svojo obrt, 'umetniki tetoviranja' pa se prvenstveno ukvarjajo s to dejavnostjo zaradi izpopolnjevanja umetnosti, se profesionalno urijo, največkrat delujejo tudi na ostalih področjih umetnosti, v sodobnem času pa svoja dela velikokrat razstavljajo na za to dejavnost določenih mestih. Profesionalci pravijo: »Being a tattoo artist is different from being a good tattooist.« (Cohen, 2000)

2.3. POSTOPEK IN TEHNIKE TETOVIRANJA

Glede na različne tetovirne pripomočke ločujem različne tehnike tetoviranja. Pripomočki pa se razlikujejo glede na čas in posamezno kulturo, vendar je dejstvo, da se sama tehnika skozi zgodovino ni drastično spreminjala. V osnovi tetoviranje temelji na principu, da se z nekim ostrim, koničastim predmetom (pripomočkom) prebode površina kože in vnese barvilo pod plast povrhnjice, kjer ostane bolj ali manj nespremenjeno. Vendar pa razlikovanja obstajajo. So posledica uporabe različnega števila ostrih konic, uporabljenih za prebadanje, različnih materialov, iz katerih so 'igle' oziroma ti ostri predmeti napravljeni, ter različnih gibov oziroma smeri gibov, s katerimi tatuisti naredijo tatu.

Začetek tetoviranja je bilo najverjetneje zarezovanje kože z ostrim predmetom, najdenim v naravi, kot na primer z zbrušenim kamnom ali školjko, s trnom, s človeško ali živalsko kostjo (glej Vremec, 1992: 41). S civilizacijskim razvojem pa se je tehnika izpopolnila, uporabljati so začeli kovinske koničaste predmete, tehnološka odkritja pa so omogočila izboljšavo kvalitete izdelka. Najbolj uporabljena tehnika v današnji dobi v urbanih družbah je električno strojno tetoviranje, ki je hitrejša in manj boleča. Pa vendar, tudi v današnjem času uporabljajo v nekaterih državah enostavnejše pripomočke, še zlasti je to značilno za anekumene, kjer plemena tudi danes uporabljajo enake pripomočke kot so jih uporabljala tudi v preteklih stoletjih. Gre za nenavadno tehniko: Eskimi oz. ljudstvo Inuit in Sibirci si tako *všijejo* (največkrat s sajami) *premazano nit pod kožo*. Pri tem »si sploh ne prizadevajo upodobiti realistične slike na kožo. Posledica takšnega načina vnašanja barvila pod kožo je, da so ustvarjeni vzorci omejeni izključno na črte, pretrgane ali nepretrgane, in križe, ki združeni skupaj tvorijo harmonično celoto.« (Schiffmacher, 2001: 7) S to tehniko tetovirajo večje površine telesa: vso roko, obe bedri ali pa obraz.

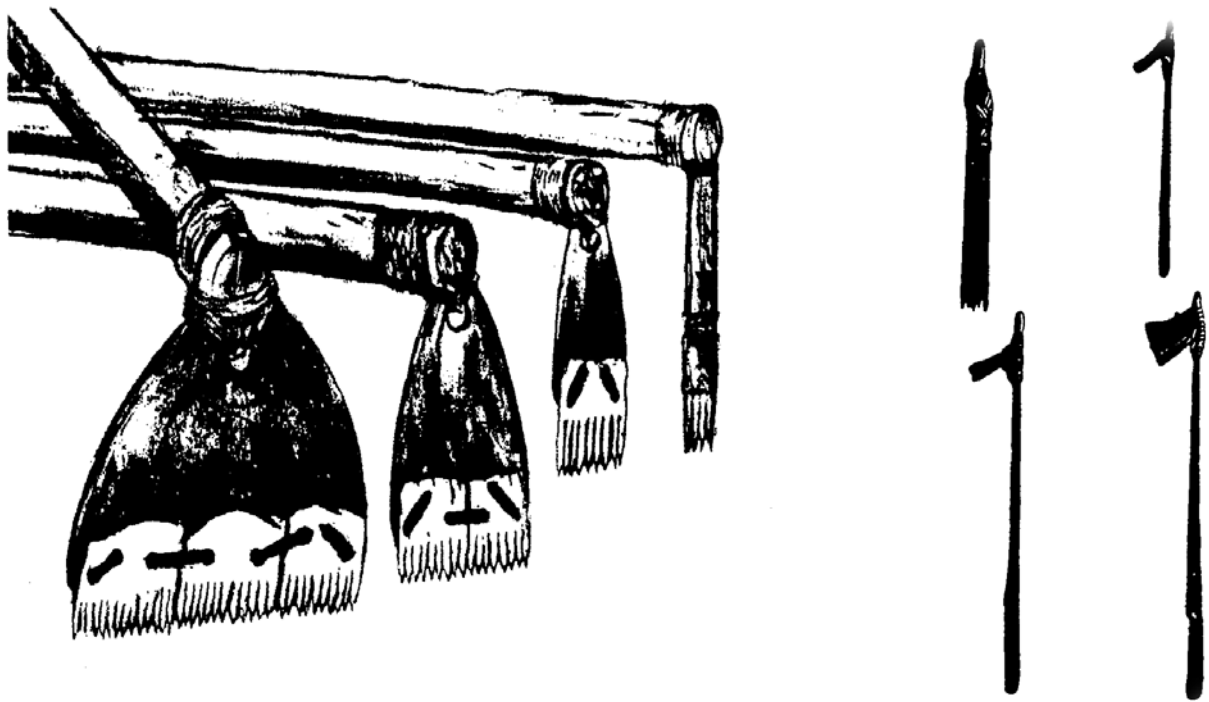
Tudi nekatera druga prvobitna ljudstva še uporabljajo preprostejše tehnike tetoviranja: mojstri tetoviranja na Tajskem, v Kambodži in Burmi ustvarjajo ravne črte in krivulje tako, da z *dolgo ostro konico prebodejo kožo*, kar omogoča tetoviranje kompleksnejših vzorcev, na primer rombov, krogov, spiral in

posnemanja pisave na kožo. Opisano metodo uporabljajo tudi severnoameriški Indijanci.

Maori kljub prepovedim še dandanes zarisujejo vzorce na obrazih s *tehniko 'moko' tetoviranja*, katere značilnost je dolbenje kože. Prvotni namen takega obraznega tetoviranja je bil ustrašiti sovražnika, maorski običaj poslikave obraza pa je še posebej zanimiv, saj določa identiteto posameznika. Vremec navaja (1992: 21), da se vtetovirani vzorci, ki jih imajo posamezniki, razlikujejo v tolikšni meri, da so »se poglavarji podpisovali na pogodbe z Evropejci tako, da so namesto svojega podpisa zarisali celotno obrazno sliko.« Za tetoviranje so uporabljali natančnejše in manjše nabrušene pripomočke, ki so bili na konci dobro izpiljeni, kar je omogočalo risanje popolnih vijug ali ostalih linij, le par milimetrov stran eno od druge (značilne so spirale na obrazu). Poleg glavnička iz priostrenih pigmentiranih ptičjih koščic so Maori pri tetoviranju uporabljali še majhno koščeno bodalce (glej Vremec, 1992: 23).

Schiffmacher navaja, kako v Indokini uporabljajo *tehniko glavnička oz. grabljic*, kjer tatuator z nekakšnim kladvcem tolče po enem delu paličice, na katero je pritrjen skupek igel ali šop nabrušenih koščkov kosti oziroma slonovine. Podoben način tetoviranja poznajo na tihomorskih otokih (Oceanija), kjer so grabljice narejene iz skupka igel, narejenih iz kamna, kosti, želvovine, trnja ali lesa (glej sliko 2.1). S takim načinom tetoviranja so prebodene večje površine kože, zato so pogostejše debelejšje črne črte, široke okrog šest centimetrov (glej Schiffmacher, 2001: 6).

Izpopolnjeno in bolj izostreno tehniko tetoviranja so razvili na Japonskem, kjer je tetoviranje tradicionalna, običajna in visoko cenjena oblika umetnosti; tam mojstri tetoviranja uporabljajo različno število igel, pritrjenih na držala ali paličice, in različne vbode za stvaritev načrtovanih zaželenih vzorcev. Medtem ko detajle ustvarjajo le s tremi iglami, tetoviranje črt zahteva večje število igel, pri t.i. *'bokashi'* tehniki pa uporabijo tudi do 27 igel in več, da dobijo najlepše prehode barv; bolj znana pa je ta tehnika, ker z njo zasenčijo motive oziroma ustvarjajo številčne odtenke sive barve, s čimer dobijo efekt reliefnosti.

Slika 2.1: Tradicionalni tetovirni pripomočki, ki jih uporabljajo na Zahodni Samoju

Vir: Cohen, Tony (2000): *The tattoo*. Outback Print, Sydney

Laikom najbolj znana in hkrati najbolj razširjena tehnika v Evropi in zahodnem svetu je *električno strojno tetoviranje*. Ta način permanentnega barvanja kožnih površin je možen od leta 1891, ko je Samuel O'Reilly 8. decembra prijavil patent za prvi tetovirni strojček, katerega izum je temeljil na spoznanjih Thomasa Edisona. Sledili so mu Sutherland McDonald, ki je leta 1894 zaprosil za prijavo patenta 'New or Improved Electrically Operated Instrument for Tattooing the Skin', Charlie Wagner, ki je vložil patent leta 1904, in Percy Walters, katerega patentirani strojček je deloval kot sodobni strojčki. Kljub manjšim razlikam so ti pripomočki sestavljeni iz držala, tuljave, kapsule z barvilom in igle, ki se zelo hitro pomika skozi kapsulo navzdol, vertikalno na površino kože in s posameznimi vbodi pušča barvilo od dveh do petih milimetrov globoko pod kožo. Izboljšave v tehnologiji so privedle do dosežka, ko igla v eni sami minuti prebode kožo tudi do 3000-krat. Večina zahodnih tatuatorjev uporablja dve napravi – tista, ki jo uporabljajo za obrise in grobo skiciranje, ima dve do štiri igle, druga, namenjena učinkom zasenčenja, pa ima šest do dvanajst igel (glej Cohen, 2000: 215).

Eden izmed bolj znanih proizvajalcev tetovirnih pripomočkov, še zlasti med trendom vojaškega tetoviranja med 2. svetovno vojno, je bil 'The Zeis Studio of Rockford', ki je leta 1941 plasiral na trg dovolj rezervnih delov za 1500 strojčkov, zadnjega so prodali leta 1966 (Cohen, 2000).

Glede na opisane načine tetoviranja in uporabo različnih tetovirnih pripomočkov lahko trdim, da je na svetu *šest osnovnih različnih tehnik tetoviranja*, ki se med seboj razlikujejo glede na uporabo različnih pripomočkov, le-ti pa so sestavljeni iz različnih materialov (kost, školjke, les, kovina) in različnih delov (od preprostejših, sestavljenih iz paličice oz. držala in konice do bolj zapletenega električnega strojčka - glej sliko 2.2).

Slika 2.2: Električni tetovirni strojček

Vir: Spaulding, Huck (1988): Tattooing: A to Z. Spaulding and Rogers Mfg.

3. FLEKSIBILNOST OZNAČEVANJA IN REPREZENTACIJ

Tetoviranje je fenomen različnih družb. Je kulturni pojav, ki vključuje veliko različnih aspektov in bi ga bilo zanimivo podrobneje preučiti prav z vseh, še posebej s psihološkega vidika, vendar pa ga zaradi omejitev, določene usmeritve in zastavljenih ciljev v tem delu obravnavamo predvsem s sociološko kulturološkega vidika (na posameznih delih, predvsem skozi zgodovinski pregled, pa tudi z antropološkega). Gre za poseben pojav označevanja človekovega telesa, način izražanja prek svoje kože in hkratno komunikacijo z okoljem, uporabo (zlorabo) telesa za posredovanje (posameznikove) 'stvarnosti' in za posredovanje sporočila, bolje rečeno teksta, ki ga različni ljudje različno interpretirajo - 'pravilno' razbiranje posameznega tatuja namreč zahteva pravilno dekodiranje vsebine sporočila, kar pa je, glede na različne mentalne koncepte posameznikov (različne predstave), različne zaznave in posledične reakcije³ prejemnikov sporočila, velikokrat neuspešen proces.

Na podlagi naštetega lahko trdimo, da je tetoviranje način komuniciranja in kompleksen pojav, vpet v različna okolja, družbene skupine in časovna obdobja. Zaradi tega in tudi zato, ker je pojav le del celotne kulture posamezne družbe, ga bomo obravnavali v okviru kulturnih študij, ki so, kot ugotavlja Stankovič (2002: 13), s 'svojo neortodoksnostjo in teoretsko širino' – torej interdisciplinarno odprtostjo – primerne za preučevanje množice kulturnih pojavov, tako tudi za preučevanje tetoviranja. Ne moremo ravno trditi, da je celotno tetoviranje del sodobne popularne kulture (ki je večinoma predmet preučevanja kulturnih študij), saj je prisotno v človeški družbi že najmanj pet tisočletij, vendar pa bi na osnovi vsesplošnega razmaha v bližnji preteklosti, vse večji popularnosti po celem svetu in povezanosti pojava z določenimi življenjskimi stili (urbana kultura) lahko potrdili, da je tetoviranje v sodobnih urbanih družbah do neke mere tudi del popularne kulture. Trdna povezava obstaja s strukturalističnimi spoznanji, ki jih je razvil in utrdil Ferdinand de Saussure, prav tako pa s sorodnimi teorijami označevanja oz. simbolov.

---

³ Reakcija prejemnika sporočila ustreza pojmu 'feedback', ki ga uporabljajo v šoli procesa, tj. tisti šoli preučevanja komuniciranja, ki obravnava komuniciranje kot prenašanje sporočil in poudarja vpliv sporočila na naslovnika (glej Fiske, 2004: 17-18).

Ker je središče in eden od temeljnih ciljev tega dela ugotoviti, kaj tatuji pomenijo ter kakšno je njihovo pojmovanje (bodisi med različnimi družbenimi skupinami v sedanosti bodisi skozi zgodovinski pregled) v različnih kulturah, se bomo naslonili na šolo preučevanja komuniciranja, ki obravnava komuniciranje kot oblikovanje in izmenjavanje pomenov. *Pristop semiotike oz. semiotike* je še zlasti primeren zato, ker poudarja oblikovanje pomena s strani sporočevalca in bralca – v kolikor si oba delita iste kode (enake znakovne sisteme), tem bolj se ta 'pomena' približata drug drugemu. Pomembno je še, da semiotika zamenja izraz *prejemnik sporočila* (v šoli procesa uporabljajo pojem naslovnik) z izrazom *bralec*, ki se nanaša na vse vrste prejemnikov (torej ne samo na vidno zaznavanje) in poudarja večjo stopnjo aktivnosti prejemnikov, saj bralec ustvarja pomen teksta s tem, da poleg svojih izkušenj (spoznanj) vnaša v ustvarjanje pomena tudi svoje odnose in čustva (Fiske, 2004: 53-55). Izhajajoč iz tega spoznanja sledi, da se »znak nanaša na realnost samo prek predstav ljudi, ki ga uporabljajo.« (Fiske, 2004: 55) Če to trditev povežemo z našim predmetom preučevanja, potem trdimo, da se *tatu nanaša na 'realnost' samo prek predstav posameznikov*, kar seveda pomeni, da je tu 'realnost' posameznikova realnost, saj imajo različni posamezniki različne predstave; zato tudi različni odzivi.

Švicarski jezikoslovec Ferdinand de Saussure je na začetku 20. stoletja v sklopu svojih predavanj o splošnem jezikoslovju predstavil nekatere ugotovitve, katere zametke so sicer postavili že stoiki, sam pa jih je podrobneje raziskal in dodelal. Nam pride v poštev predvsem njegovo spoznanje o dvojni naravi jezikovnega znaka, ki ga lahko – z določenimi razlikami seveda - uporabimo tudi v povezavi s tatuji. Če namreč tatuje kot *vidne podobe* primerjamo z de Saussurjevo razdelitvijo jezikovnega znaka na koncept in slušno podobo, potem lahko rečemo, da so tudi tatuji sestavljeni iz dveh delov: *tatu kot vidna podoba*, torej vtetoviran motiv (slika, podoba, simbol) na koži, in *koncept*, ki ga tatu označuje⁴. Vendar pa je razlika očitna: jezikovni znak je sestavljen iz označevalca (*semainon*) oz. slušne podobe in označenca (*semainomenon*) oz. koncepta, tatu pa iz vidne podobe (pogojno bomo temu lahko rekli označevalec) in koncepta, torej označenca, s temeljno

---

⁴ Janek Musek je na osnovi de Saussurjevih spoznanj postavil podobno opredelitev *oznak*: eno je *izraz oznake*, tj. dogajanje, ki označuje, drugo je *vsebina oznake* oz. označeno dogajanje (pomen). Vsebina oznake, torej označeno, je povezana s psihično vsebino (glej Jambrek, 1990: 12)

razliko, da je vtetovirana podoba včasih posnetek realnosti (koncepta), kar sicer v večini primerov omogoča enostavnejše razbiranje 'pomena', velikokrat pa je podoba simbol, ki šele prek drugih znanj in kolektivnega vedenja omogoča povezavo s konceptom. Vendar pa moramo pri tej razdelitvi paziti na kompleksnejše področje zaznavanja - na tatuje, ki so na videz sicer preslikava realnosti (tipični so živalski motivi), vendar pa simbolizirajo nekaj drugega – lastnost, vrednote, želje, cilje, ideale tetoviranca ipd. Tu se že lahko navežemo na spoznanja o ikonskih in arbitrarnih odnosih med označevalci in označenci. Če je označevalec (vidna podoba) videti koz označenec (predmet), govorimo o ikonskem odnosu znaka, če pa sta povezana prek dogovora, gre za arbitrarni odnos (glej Fiske, 2004: 60). Podrobno poznavanje čim več področij določene kulture, predvsem pa njenih navad, norm, vrednot ter logike sklepanja oz. povezovanja je nujno, saj: »Pravzaprav vsak izrazni način, ki velja v kakšni družbi, v načelu temelji na kolektivni navadi ali, kar je navsezadnje isto, na konvenciji.« (De Saussure, 1997: 82) Vsekakor moramo še upoštevati, da je proces povezave med vidno podobo in konceptom kompleksen, saj je posameznikovo znanje odvisno tako od družbenega okolja (naučenega), kot tudi od psihičnega dejavnika (individualnega). Vsekakor je proces ugotavljanja koncepta (kaj naj bi tatu prikazoval), odvisen od posameznikovih interpretacij, poleg tega pa je za simbol značilno »da nikoli ni popolnoma arbitraren; ni namreč prazen, v njem se ohranja ostanek naravne vezi med označevalcem in označencem.« (De Saussure, 1997: 82) To pomeni, da so simboli na nek način 'naravno' povezani s pomenom (glej Musek, 1990: 14).

Tatu je vtetovirana slika, tekst, ki ga prek vidnega kanala različni posamezniki različno dojemajo. To pomeni, da je označevalec (podoba oz. slika) z označencem (miselnim konceptom) povezan prek *signifikacije*. Podoben trikotni model povezovanja med elementi ugotovi tudi Peirce, ki označevalcu pravi znak, ta pa prek miselnih procesov zaznave posameznika v njegovih mislih postane nek drug znak, *interpretant*. V tem modelu se znak nanaša na nekaj drugega, kot samega sebe, s pomočjo uporabnikove izkušnje predmeta (zunanje stvarnosti) in znaka samega pa nastane miselni koncept (glej Fiske, 2004: 55-56).

Ferdinand de Saussure odnos med konceptom (označencem) in stvarnostjo (označevalcem) imenuje signifikacija. Signifikacija je pravzaprav osebno pripisovanje pomena določenemu znaku oziroma razumevanje znaka. Če je bilo na začetku dokaj ohlapno zastavljeno raziskovalno vprašanje 'Ugotavljala bom, kaj tatuji pomenijo', lahko sedaj bolj natančno definiramo to kot ugotavljanje kulturno specifičnih in individualno specifičnih načinov pripisovanja pomenov. Pri tem upoštevamo, da so tako označevalci kot označenci kulturno pogojeni ter da pomen nikoli ni statičen koncept, ampak aktiven proces. »Pomen je rezultat dinamične interakcije med znakom, interpretantom in predmetom: je zgodovinsko določen in se lahko spremeni s časom.« (Fiske, 2004: 59) Še bolj natančno zadane rdečo nit naloge izraz dajanje pomenskosti, saj implicira aktivnost procesa oziroma odkodiranje teksta.

Edmund Leach na osnovi komunikacijske teorije razlikuje označujoče pojave na signale, pri katerih se informacija prenaša z avtomatsko reakcijo, in indekse, kjer med nosilcem sporočila in razumevanjem sporočila ni spontanega in vzročnega razmerja. Slednje deli na *naravne indekse*, ki imajo naravno osnovo za prenašanje sporočila (dim je naravni indeks ognja) in na *signume* - oznake, ki *reprezentirajo na podlagi kulturne konvencije* (glej Musek, 1990: 15). Najpomembnejši podkategoriji signumov so znaki in simboli. Za Leacha so simboli, za razliko od znakov, kjer obstaja neka metonimična zveza s sporočilom (del-celota), vrsta oznak, kjer je povezava med nosilcem sporočila in samim sporočilom poljubna. Za nas uporabna je sledeča razvrstitev simbolov:

- standardizirani (označevalni odnos je postal splošna navada) in
- individualni simboli (so intimni, osebni).

Standardizirane simbole (glej Musek, 1990: 16) bi lahko razvrstili še v konvencionalne standardizirane simbole (kača je simbol zla) ter na ikone, kjer ima nosilec sporočila namerno podobnost s sporočeno vsebino. Tatuji so, glede na zgornje opredelitve, simboli, saj nosijo pomene, ki so bodisi družbeno standardizirani bodisi individualni.

Simboli pa imajo *vedno konotativne razsežnosti*, saj dopuščajo preseganje denotacije k vsebinam, ki niso strogo določene. Prav tako je kodiranje simbolov fleksibilno in dopušča vedno novo pripisovanje pomenov; načeloma so simboli

sami konkretne stvari, ki simbolizirajo abstraktno (tudi mistificirajo), vendar to ni nujno; simboli lahko poleg zavestnih pomenov označujejo tudi nezavedno; konec koncev pa so po Jungu simboli sredstvo intuicije oz. sredstvo človeškega duha, s katerim lahko prodira v temeljne odnose in arhetipe stvarnosti (vendar se ne nameravamo tako podrobno ukvarjati s psihološkimi teorijami). Pomembno je še omeniti, da so simboli kulturno pogojeni, kar pomeni, da je določena simbolika v neki družbi interpretirana tako, v drugi spet drugače, poleg tega pa je proces dekodiranja odvisen tudi od vsakega posameznika (glej Musek, 1990: 15-30).

Našteta teoretska spoznanja so podlaga praktičnemu preučevanju, kako posamezniki sodobne družbe izbirajo motive – simbole za svoje tatuje in kaj jim ti pomenijo. Torej, tako z zgodovinskim pregledom, kot tudi s praktičnim delom bomo ugotavljali pomene tetoviranja v preteklosti in sodobnosti, gradeč na opisanih teoretskih osnovah označevanja, v širšem okviru kulturnih študij.

4. IZVOR IN ZGODOVINSKI RAZVOJ TETOVIRANJA

Tetoviranje je *univerzalen* način okraševanja telesa, katerega začetkov ne moremo natančno časovno in krajevno definirati. S trditvijo, da je tetoviranje splošno razširjen pojav, se strinja tudi Mark Gustafson, sicer izredni profesor zgodovine na univerzi 'Calvin College' v zvezni državi Michigan, ki trdi: »Tetoviranje je univerzalen in pradaven fenomen z mnogimi funkcijami, vključujoč: dekorativno, religiozno, magično, kaznovalno; služi pa tudi za označevanje identitete, statusa, poklica ali pa lastništva.« (Gustafson v Caplan, 2000: 17) V zbirki štirinajstih esejev, zbranih pod naslovom *Written on the body*, različnih avtorjev (večina je zgodovinarjev), ki so proučevali pojav tetoviranja na različnih območjih sveta v različnih zgodovinskih obdobjih, so z navajanjem zgodovinskih primerov ter podrobnim preučevanjem in razčlenjevanjem pojava zgornjo 'tezo' oziroma trditev avtorji esejev tudi dokazali. Schiffmacher, umetnik tetoviranja z dolgoletno prakso, trdi, da so tetoviranje poznali in uporabljali vsepovsod po svetu, v uvodu svoje knjige pa celo navaja Darwina, ki naj bi zapisal, da *ni naroda na zemlji, ki ne bi poznal tega fenomena* (glej Schiffmacher, 2001: 6).

Tetoviranje je način neverbalne komunikacije z okoljem oziroma ga lahko označimo kot medij, ki zaradi simboličnih in mitskih razsežnosti dopušča različnim občinstvom različne interpretacije. Gre za poseben poseg v človeško telo, ki ima za različne posameznike različne pomene.

Vzroki, ki napeljujejo posameznika, da se odloči za tetoviranje, se spreminjajo tako skozi zgodovino kot tudi glede na družbeno skupino oz. pripadnost. Nekateri od teh se ponavljajo, nekateri sčasoma izumirajo, spet drugi pa se pojavljajo na novo. Gre za *vrsto umetnosti, ki je družbeno, kulturno, geografsko in časovno pogojena*. To pomeni, da je sam pojav tetoviranja odvisen od različnih družbenih okoliščin, vrednotenj določene družbe, socializacijskih in individualizacijskih procesov, tudi naravnega okolja in njegovih prvin ter določenih prepričanj, verovanj, vrednot in norm določene družbene skupine; obstaja pa tudi povezava z obredi in rituali, religijo in mitologijo.

Pri ugotavljanju približnih začetkov tetoviranja nam kot dokazi služijo razne najdbe oziroma viri iz preteklosti. Sem spadajo: predmeti umetnosti, na katerih je med drugim upodobljeno tetoviranje, literatura, v kateri zasledimo zapise o tetovirancih (manjša stopnja dokazljivosti, predmeti dopuščajo dvom) ter ohranjeni nekdanji pripomočki (instrumenti), ki so jih uporabljali za tetoviranje (višja stopnja dokazljivosti) in dobro ohranjena trupla. Slednje je tudi postavilo (in prestavilo) korenine tetoviranja. Septembra 1991 so namreč v Alpah (Alto Adige), na avstrijsko-italijanski meji, našli 'Moža iz ledenika', ki ima na koži dobro ohranjene poslikave, za katere strokovnjaki menijo, da so rezultat tetoviranja. Pod možakovim levim kolenom je vtetoviran križ, nad ledvicami pa šest ravnih črt. Možu iz ledenika so z radiokarbonsko metodo, enim od načinov absolutnega datiranja starosti predmetov, pripisali starost med 5300 in 5200 let, kar je dokaz, da so tetoviranje poznali in prakticirali že v kameni dobi. Do te najdbe so bili najstarejši dokazni predmeti statue iz neolitika, ki imajo na obrazih, prsih, udih in trebuhu vidno ornamentiko (Vremec, 1992).

Ugibanja, kdaj natančno so predniki današnjega človeka začeli uporabljati tetoviranje, se močno razlikujejo. Dimitrij Vremec razlaga odkritje fenomena tetoviranja z naključjem, ko so ljudje pred tisočletji (ne izključuje možnosti, da je bilo to celo pred desetisočletji) opazili, da se zemlje iz zarasle rane ne da sprati (glej Vremec, 1992: 52). S to idejo se strinjata tudi Strbadova in Radej, ki dodajata še en možni naključni način spoznanja telesnega zaznamovanja: človek v pradavnini je utegnil spoznati učinke tetoviranja po poškodbah z odprtimi ranami ali pri opeklinah (glej Radej in Strbad, 1995: 190).

Prvotna funkcija tetoviranja po tem spoznanju se je navezovala na vero v posmrtno življenje umrlih, večnost bogov in duhov ter prepričanje, da se po smrti duh loči od telesa. Schiffmacher, po drugi strani, razlaga, da je vsak pojav umetnosti izraz kulture, ki postane možen po ustalitvi določene družbene skupine na enem mestu in obvladanju osnovnih poljedelskih veščin, ki zagotovi skupini obstanek. Šele po tem pogoju, torej po doseganju blaginje skupine, se začnejo pojavljati različna verovanja, ki posledično povzročijo nastanek mistike. Človeške ideje se sčasoma pretvorijo v neko obliko umetnosti, tudi kot tetoviranje (glej Schiffmacher, 2001: 19).

Glede na ugotovitve strokovnjakov, da se je poljedelska revolucija zgodila v obdobju med 8000 in 6000 pr.n.št., lahko potemtakem glede na Schiffmacherjevo tezo o nujnem pogoju ustalitve neke družbene skupine na določenem geografskem območju, da bi lahko razvila oblike umetnosti, sklepamo, da so bili morebitni začetki tetoviranja že v tem obdobju.

Etnografske študije so pokazale, da so tisti ljudje, ki so si gradili hiše in se ukvarjali z eno od vrst kmetijstva, ki so se zavedali svoje preteklosti in živeli v hierarhičnih družbenih strukturah, ki so bili bojevniki ali pa lovci na glave, najbolj razvili primitivno umetnost. Zaradi kompleksnosti takšne družbe, zaradi spoštovanja do hierarhije družbe in religioznega, zaradi družbenega statusa ali pa zgolj zaradi nujnosti junaških dejanj, so se ti ljudje tetovirali do skrajnosti (Schiffmacher, 2001: 19).

Podvreči se tetoviranju ali kateremu koli drugemu bolečemu postopku spreminjanja telesa je bil namreč odraz junaškega dejanja; že poseg sam je sprožil ugled in spoštovanje ostalih.

Pojav tetoviranja v obdobju pred našim štetjem nikakor ni bil omejen le na eno geografsko področje ali le na eno celino. Mark Gustafson, izredni profesor zgodovine, specializiran predvsem za pozno obdobje rimskega imperija, v eseju 'The Tattoo in the Later Roman Empire and Beyond' na podlagi zgodovinskih poročil ugotavlja, da praksa tetoviranja zagotovo *ni* posledica srečanja zahodnih kolonialistov s 'primitivnimi' kulturami, temveč stalnica kulture starodavnega Sredozemlja, Evrope in Severne Amerike (Gustafson v Caplan, 2000).

Hkrati obstajajo materialni dokazi, ki potrjujejo uporabo tetoviranja na ostalih območjih zemeljskega površja. Od najdenih egipčanskih mumij je Amunet tista z najbolj ohranjenim tetoviranjem. Na njenem telesu so vtetovirani vzorci vzporednih črt na rokah in stegnih ter pod popkom vzorec elipsaste oblike, sestavljen iz pik. Amunet je bila ženska (tudi sicer so najdene tetovirane egipčanske mumije v večini ženskega spola), po sklepanju sodeč svečenica kulta boginje Hator, egipčanske boginje ljubezni, kar pomeni, da je živela v Tebah v obdobju XI. dinastije, to je nekje med 2160 in 1994 pred našim štetjem. Sicer pa so

egipčanske ženske figure največkrat tetovirane okrog trupa in bradavic z živalskimi in zaščitnimi znaki. Primer tetoviranja v Starem Egiptu je razviden iz slike 3.1, kjer je dobro razvidno tetoviranje na mumificirani roki:

Slika 4.1: Tetovirana mumificirana egipčanska roka (okrog 2000 pr.n.št.)

Vir: Cohen, Tony (2000): *The Tattoo*. Outback, Sydney.

Obstajajo tudi arheološki dokazi za tetoviranje na Srednjem vzhodu, ki segajo najmanj tisoč let pred naše štetje. V neki nubijski grobnici tega časa so našli tetovirano mumijo. Kakor pri predpismenih družbah je tudi politeistični vzhodno mediteranski svet gledal na tetoviranje kot na učinkovito sredstvo povezave vidnega in nevidnega, človeškega in božjega (Vremec, 1992: 12).

Ta način poseganja v telo so poleg Egipčanov poznali tudi Libijci, Grki, Tračani in Rimljani, tetoviranje pa je bilo prvotno povezano s kultom mrtvih. Namen je bil »zaščititi mrtveca pred demoni onstranstva, a so to varovalno vlogo tetoviranja sčasoma prevzeli tudi živi kot obliko magične zaščite pred zlom in boleznijo.« (Vremec, 1992: 12) Kasneje se poleg omenjenih vzrokov za tetoviranje pojavijo še novi, drugačni. Faraoni so si tako tetovirali svoja imena in imena božanstev, kar potrjujejo tudi ohranjeni kipi kraljev, ki so vladali ob koncu novega kraljestva, na katerih so vrezani vzorci in hieroglifi egipčanskih božanstev. Sodni velikaši v Egiptu so potrdili svojo pripadnost s tetoviranjem imen svojih vladarjev, pobegli sužnji v Egiptu so se tetovirali v znak vdanosti lokalnemu bogu, Libijski ujetniki, naslikani na zidovih grobnice Seti I. (1318-1304 pr.n.št.), pa so označeni s simbolom boginje Neith. V grobnici so bile odkrite tudi moške tetovirane mumije, označene s podobami boginje Neith, ki je vodila bojevnike v bitke. V Siriji so si verniki lunarne boginje Mylitta tetovirali njene simbole na hrbtno stran dlani in na hrbtno stran vratu.

Najstarejše do sedaj znano tetoviranje, ki predstavlja konkreten motiv, je podoba Besa, boga orgij in zabav. Veljal je za boga ceremoniala pri orgijah, bil pa je tudi zavetnik plesalk in glasbenikov. V staroegipčanski umetnosti je pogosto upodabljan kot opici podoben pritlikavec, oblečen v živalsko kožo, njegovo podobo, tetovirano na stegnih plesalk in glasbenikov, so našli na staroegipčanskih slikarijah. Motiv Besa so našli tudi na nubijskih ženskih mumijah, ki datirajo 400 let pr.n.št. (Cohen, 2000).

Kot dokaz, da so stari Grki poznali tetoviranje, lahko vzamemo primer iz grške mitologije, ko se je Paris dal tetovirati v Herkulovem templju, da bi na tak način potrdil vdanost bogovom in zato, ker je verjel, da bo tako postal neviden za sovražnike. Drug dokaz so na grških vazah naslikane tetovirane ženske, za katere sklepajo, da so najverjetneje Tračanke. Na eni od takšnih vaz, ustvarjena je bila okrog 460 pr.n.št., je upodobljena menada (ena izmed 'norih žensk', ki naj bi umorile pesnika Orfeja): na desnem komolcu in levem gležnju ima tetovirano majhno rozeto, po celi desni roki pa znake v obliki črke V. Tudi če v primeru opisanih vaz obstaja dvom glede dokazovanja, da so naslikane ženske res tetovirane in ne samo poslikane, je literatura tista, ki ovrže dvom. C. P. Jones v

delu *'Stigma and Tattoo'* navaja citat iz Herodotovega dela, ki opisuje tudi tetoviranje Tračanov; pri pripadnikih tega ljudstva je tetoviranje znak višjega družbenega statusa. Kljub obstoju, poznavanju, opisovanju in upodabljanju pojava tetoviranja, ga stari Grki niso pogosto uporabljali. Za razliko od Tračanov je pojem pri njih v tistem času dobil negativne konotacije, predvsem je bil povezan z zaznamovanjem statusno nižje opredeljenih družbenih skupin, na primer kriminalcev in sužnjev, tudi vojnih ujetnikov, pogosto so ga povezovali z barbari. Plutarh poroča, kako so prebivalci Aten ožigosali na čelo vojne ujetnike s Samosa, potem pa so isto prakso prevzeli nasprotniki in so zajete atenske vojake tetovirali na čelo (Caplan, 2000). Po spodletelem poskusu ekspedicije atenskih vojakov na Sicilijo so Sicilijanci vse zajete nasprotnike prodali kot sužnje, še prej pa so jim na čelo tetovirali simbol konja. V tem obdobju je bilo torej tetoviranje pri Grkih predvsem sredstvo kaznovanja. Kršenje zakonov, splošno veljavnih norm in vrednot je tako lahko vodilo v dvojno kaznovanje: s povzročanjem bolečine, ki spremlja vsak postopek tetoviranja, in s stalnim vidnim zaznamovanjem kršiteljev.

Rimljani so od Grkov prevzeli pojem 'stigma' in njegove izpeljanke, s katerimi so zaznamovali proces, rezultat in nosilce tetoviranja, prav tako so, kot piše Mark Gustafson, povezovali tetoviranje s kaznovanjem in degradacijo, kar je bilo tudi zakonsko določeno:

Avgustovski lex Aelia Sentia, zakon, ki regulira osvoboditev iz suženjstva, pojasnjuje: 'sužnji, ki so jih gospodarji vklenili za kazen ali pa so bili tetovirani (quibusve stigmata inscripta sint) /... /, pa so bili kasneje osvobojeni od svojega gospodarja ali koga drugega, postanejo svobodni ljudje z istim statusom kot tujci, ki so se predali (peregrini dediticii)' (Gustafson v Caplan, 2000: 22).

Rimljani so prakso tetoviranja razširili na ljudi, ki so bili nepogrešljivi za obstoj in napredek imperija – sem so zagotovo šteli vojake, katerim so vtetovirali številko in ime enote, in proizvajalce orožja. Kaznovalna funkcija tetoviranja se ohrani še v bizantinskem obdobju.

Da ne bi napačno sklepali, da so tetoviranje poznali le na evropskem območju (čeprav obstaja mnogo več dokazov za to zemljepisno področje), navajam še primer z drugega konca sveta. Na Kitajskem so leta 1986 našli 50 trupel, od katerih jih je bilo pet tetoviranih z geometrijskimi vzorci. Strokovnjaki so z raziskavami ocenili, da so trupla stara najmanj 3000 let, kar je zanesljiv dokaz, da se je tetoviranje pojavljalo ob približno istem času na različnih območjih.

Z nastankom krščanstva in njegovimi kasnejšimi obsodbami tetoviranja (kar je v protislovju z dejstvom, da so v začetkih krščanstva, ko je bilo to podobno tajni združbi, ravno njeni člani uporabljali tetoviranje kot dokaz pripadnosti) se hkrati začne uporabljati praksa tetoviranja v religiozne namene: kot dokaz opravljenega romanja. Vtetovirani simboli romarjev so bili: križ, podobe svetnikov, črke IHS in drugi religiozni znaki. Še vedno lahko v mnogih francoskih in italijanskih katedralah najdemo rezbarske slike, ki upodabljajo tetoviranje romarjev. Cerkev je leta 787 na ekumenskem koncilu v Nikeji obsodila in prepovedala tetoviranje, ker naj bi škodilo zdravju duše, kar se je zrcalilo v kasnejših negativnih vrednotenjih tega pojava. V Evropi se je obseg tetoviranja v obdobju med srednjim vekom in osemnajstim stoletjem zelo skrčil (Vremec, 1992).

Jennifer Allen Rosecrans je med proučevanjem simboličnih znakov v zgodnji moderni Angliji ugotovila, da je bilo povzročanje sprememb na telesu s tetoviranjem predvsem povezano s sferami magije, religije in medicine. S konkretnim primerom Simona Formana, pomembnega londonskega zdravnika-astrologa, ki je živel v začetku 17. stoletja in si je tetoviral znake, ki naj bi določali njegov horoskop in tako vplival na svojo usodo, opiše, kako so tatu razumeli v zgodnji moderni. »Čeprav tetoviranje v Angliji v 16. in 17. stoletju ni bila splošno razširjena navada, je obstajalo nekaj subkultur, ki so odobravale zaznamovanje telesa in tetoviranje.« (Rosecrans v Caplan, 2000: 48) Največ zagovornikov filozofije in prakse vpisovanja znakov na kožo s črnilom je bilo med izvajalci okultnih ved. Sam postopek trajnega zaznamovanja kože je bil sam po sebi zelo izrazit, še posebej pa natančno opisan kot del magičnega dejanja. Tudi Forman je leta 1609 podrobno zapisal stopnje svojega vrisovanja astroloških znakov z namenom, da bi njegovi somišljeniki pravilno ponovili postopek.

Sicer pa ima tetoviranje na britanskem otočju dolgo zgodovino. Pikti, Škoti in Kelti so namreč poznali in uporabljali tetoviranje za različne namene. Pri Piktih so bili večinoma tetovirani pripadniki višjega sloja, plemstva, saj je bil to način razlikovanja od preprostega človeka, za Kelte pa je bilo značilno, da so si zaradi zastraševanja sovražnikov pri boju predvsem vtetovirali živalske like.

Po srečanju kultur Evropejcev in Zahoda s kulturo južnega Pacifika, odkrivanju njihovih običajev, verovanj in praks, še posebej pa z vrnitvijo posadke Jamesa Cooka leta 1774, ki je s seboj na krovu ladje *Adventure* pripeljala tetoviranega moža po imenu Omai (plemenitega divjaka), se je tetoviranje začelo ponovno širiti med prebivalstvom industrijske družbe. Pojav je dobil materialno razsežnost. Cirkuške predstave so postale vir zaslužka v izključno ta namen tetoviranim ljudem, ki so razkazovali svojo porisano kožo radovednežem. Tony Cohen v 'The Tattoo' navaja primer ameriškega zakonskega para, ki je z razkazovanjem tatujev služil denar po turnejah. Frank in Emma DeBurgh sta po berlinskem uspešnem prihodu na tržišče nenavadnosti leta 1891 začela dolgoletno turnejo predstav, kjer sta v zameno za denar obiskovalcem razkazala svoje večinoma religiozne motive, med katerimi sta bila tudi zadnja večerja in Kristusova kalvarija (glej Cohen, 2000: 49).

Kljub prepovedim, predsodkom in moraliziranju se je praksa tetoviranja ohranila vse do danes. Ponovni razcvet je tetoviranje doživelo v šestdesetih letih 20. stoletja, ko je prišlo, kot navajata Strbadova in Radej, do treh pomembnih sprememb. Prvič, nekateri mladi ljudje z univerzitetnim ali umetniškim znanjem so začeli eksperimentirati s tetoviranjem zaradi nezadovoljstva z konvencionalnimi umetniškimi oblikami. Drugič, pojavile so se nove ustvarjalne vrednote, ekonomske oziroma tržne vzgibe so zamenjali z umetniškimi. Tatuji so postali večji, stranke pa so si avtorji skrbno izbirali: primerni so bili tisti, ki so se prepustili umetniku kot 'neporisano umetniško platno'. Posledično iz tega sledi, da avtor tatujev ni bil več zgolj tatuator, ampak že 'tattoo artist'. In zadnja značilnost: spremenijo se motivi oziroma podobe, saj tradicionalne motive nadomestijo novi fantazijski, kot tudi portreti, plemenske slike, abstrakcije in tradicionalni japonski liki (Radej in Strbad, 1995).

Preporod tetoviranja je bil pogojen z oplemenitenjem pojmovanja tetoviranja samega, s specializiranostjo in razvojem tehnike, profesionalnim učenjem dejavnosti ter predvsem s prestavitvijo vrednostnih mej v družbi. Tako Arnold Rubin, tattoo artist, poudarja, da gre sicer za različne spremembe v obdobju, a s pojmom *preporod tatuja* (tattoo renaissance) označuje predvsem *spremenjene družbene navade in novo vrednotenje pojavov* (glej Fleming v Caplan, 2000: 61).

V drugi polovici 20. stoletja je torej postala praksa tetoviranja bolj razširjena, v zadnjih letih pa lahko zaradi naglega razmaha med ljudmi, razkazovanja tatujev na telesih pevcev, igralcev in idolov, porasta pojavljanja fotografij in člankov v medijih govorimo o tetoviranju kot modnem fenomenu. Obenem se zdi, da v ospredje prihaja predvsem umetniška razsežnost tetoviranja, ki »tetoviranju odvzema asocializacijsko, deviacijsko in obrtniško razsežnost. Preseči poskuša javno zavračanje tetoviranja, da bi postala umetnost tetoviranja splošneje priznana in sprejeta.« (Radej in Strbad, 1995: 186)

5. RAZLOGI, NAMENI IN FUNKCIJE TETOVIRANJA

Osnovna funkcija tetoviranja kot zaznamovanja telesa je estetska. Pri vsakem primeru prostovoljnega tetoviranja se posameznik odloči za tak poseg preoblikovanja kožne površine predvsem zato, da bi *okrasil* svoje telo. Že tu pa lahko izpeljem najosnovnejšo delitev tetoviranja na: *prostovoljno in prisilno tetoviranje*. O prostovoljnem tetoviranju govorimo takrat, ko se posameznik brez kakršne koli prisile zaradi različnih vzrokov popolnoma samostojno odloči za tetoviranje in tako izrazi svobodo upravljanja s svojim telesom, hkrati pa ima takšno tetoviranje za posameznika-subjekta pozitivne konotacije. Pri prisilnem tetoviranju je ravno nasprotno: posameznik je bodisi nemočen glede izvršitve tega dejanja (tetoviranje kot kazenski ukrep) bodisi ga v to dejanje posredno prisili družbeno okolje oziroma postavljene norme in vrednote družbene skupine, ki ji sam pripada. Primeri prisilnega tetoviranja so: označevanje ubežnikov pri Rimljanih, Grkih in kasneje ubežnikov iz britanske vojne, označevanje kriminalcev pri Grkih, Rimljanih in v nekaterih državah ZDA, označevanje zapornikov v nemških koncentracijskih taboriščih ter označevanje pripadnikov rimske vojske in pripadnikov enot SS. Namen kaznovalnega tetoviranja je jasen: razglasiti krivdo in podjarmljenje tetovirancev, s tem pa pri njih povzročiti ponižanje, sramoto in izključitev iz družbe ter hkrati potrditi nadzor nad označenimi. Gre za degradacijo človeka. Tetoviranje v zaporih je prav poseben primer, saj so po eni strani nekatere zapornike prisilno tetovirali kot znak kaznovanja, jim vtisnili večni pečat za storjeno kriminalno dejanje, po drugi strani pa je prostovoljno tetoviranje med zaporniki v glavnem prisotno zaradi izražanja njihove edine svobode – svobode upravljanja z lastnim telesom (če so že omejeni s prostorom in gibanjem, z delom in ritmom življenja, so, kar izražajo predvsem s tetovažami, gospodarji svojih teles).

Vzroki za tetoviranje so zelo raznoliki. Zgodovinski pregled gradiva o tetoviranju pokaže, da nekateri razlogi sčasoma izginejo, spet drugi se pojavijo na novo. Različni avtorji so postavili različne tipologije razlogov in funkcij tetoviranja, vsi pa se strinjajo, da je osnovna funkcija tega načina spreminjanja fizične podobe telesa estetska oziroma, da gre za obliko človekovega estetskega izražanja. Večina

piscev o tetoviranju tudi zaznava osnovno delitev razlogov za tetoviranje, ki je naslednja:

- nekdo se odloči za tetoviranje zato, da bi pripadal določeni družbeni skupini, postal eden 'Naših' (dihotomija mi-oni) ter tako sprejel postavljena družbena pravila oz. pravila določene skupine, način življenja ali pa
- se posameznik odloči za tak poseg, da bi kljuboval skupini, se simbolično izločil od drugih, postal izjema. To naredi zaradi nestrinjanja z načinom življenja določene kulture, zavračanjem norm, običajev, vrednot.

Alfred Gell, ki je preučeval pojav v polinezijskih družbah, trdi, da je tetoviranje tako močno ukoreninjeno v polinezijski kulturi, da celo igra bistveno vlogo pri organizaciji in delovanju njenih glavnih institucij (politike, vojskovanja, religije itd.). Obenem zaznava veliko razliko med polinezijsko družbo in zahodno družbo, saj je bila praksa tetoviranja v zahodnih kulturah zgodovinsko pogojena in ni odigrala nobene vloge v temeljnih mehanizmih družbene proizvodnje, medtem ko je tetoviranje v Polineziji praktično vpleteno v vsa področja človekovega življenja (glej Caplan, 2000: xii).

Dimitrij Vremec je glede razdelitve pojava tetoviranja podal naslednjo ugotovitev: »Vse ideološke pobude, ki so jih našli raziskovalci na terenu, bi v osnovi lahko razdelili na tri skupine:

- a) estetsko,
- b) socialno in
- c) magično-religiozno.« (Vremec, 1992: 50)

Razlogi, ki izvirajo predvsem iz estetskih utemeljitev, so sicer različni, prvotni namen tetoviranja je vsekakor polepšati telo, zato ga lahko primerjamo z nakitom in oblačili. V sodobnih kulturah ljudje posegamo po različnih metodah lepševanja telesa, kot so: barvanje, kodranje, ravnanje in striženje las, oblikovanje telesa s telovadbo in prehrano, plastične operacije itd. Podobnost s tetoviranjem je predvsem v tem, da tudi tak način okraševanja telesa ljudje uporabijo za poudarjanje točno določenih delov telesa (tudi za povečanje spolne privlačnosti telesa). Glede na Vremčevu razdelitev bi v to skupino lahko uvrstili še tetoviranje kot modni fenomen in tetoviranje kot umetnost. Vendar moramo upoštevati

temeljno razliko, ki loči tetoviranje od drugih oblik olepšave telesa: tetoviranje je, ne glede na velikost motiva, vsekakor boleč postopek, saj se brez kakršne koli anestezije z iglo vnaša barvilo pod kožo. Že majhen motiv, ki meri dva centimetra, zahteva enourno potrpljenje in prenašanje vbadanja, praskanja in dolbenja po koži. Poleg bolečine je tetoviranje v biti drugačno od ostalega telesnega okraševanja, saj je na novo pridobljen 'okras' dosmrten (razen morebitne drage in ne popolnoma uspešne odstranitve z laserjem).

V drugo skupino, ki zajema socialne ideološke pobude, je možno uvrstiti mnogo večje število namenov in funkcij, med njimi so: razločevanje v družbene razrede in stanove, ločevanje po statusu, razlikovanje med poročenimi in samskimi, prepoznavanje že iniciiranih ter zapisovanje za skupnost pomembnih dogodkov in prelomnic. Tipičen primer tetoviranja, utemeljenega na socialno ideoloških pobudah, predstavlja tetoviranje pri Polinezijcih, ki si tradicionalno tetovirajo skoraj vse telesne dele glede na spol, starost, stan, status, vlogo, število otrok in plemensko pripadnost (glej Vremec: 1992: 19). *Irezumi*, močno tetoviran nižji razred japonske družbe je še en dober primer izražanja razredne pripadnosti s tetoviranjem. Njihove kože, skoraj po celem telesu okrašene z vtetoviranimi motivi, so celo tako zanimive, da so jih na Japonskem začeli zbirati (pri njih dejansko to pomeni zbiranje umetniških del). Ob koncu 19. stoletja so namreč začeli nekateri močno tetovirani pripadniki razreda *irezumi*, podobno kot darovalci organov, izražati voljo, da po smrti podarijo svoja telesa v humanitarne namene. Podarjeni organ je koža - za to posebej specializirani zdravniki njihova trupla v laboratorijih s posebnimi postopki odrejo, kože pa po opravljenem postopku preparacije spravijo v steklene nepredušne prostore – za ogled. Največjo zbirko imajo menda na patološkem oddelku Univerze v Tokiju, kjer je shranjenih več kot sto primerkov (glej Cohen, 2000: 59).

Tetoviranje, ki temelji na magično-religiozni podlagi, je večinoma tetoviranje pri prvobitnih ljudstvih in izvira iz verovanj, da se po smrti duh loči od telesa; tatu je tako znamenje razpoznavanja v onostranstvu. Sem sodijo tudi primeri verovanja v nadnaravno moč tatuja pred nečim slabim (varovalna oziroma zaščitna funkcija), na primer pred boleznijo, strupenimi piki živali in nesrečami (značilno za Tajsko) ter zaznamovanje kot znak spomina na preminulega, na primer tetoviranje jezika

koz znak žalovanja (Havaji). Vremec šteje sem še tetoviranje bojevnikov, ki se tetovirajo zato, da bi zastrašili sovražnika - kar bi po Šmitkovi delitvi uvrstili v okvir zastraševalne funkcije tetoviranja, vsi omenjeni razlogi v tej skupini pa imajo čisto praktičen namen.

Zmago Šmitek pa navaja naslednje funkcije tetoviranja:

- a) kurativno-zaščitna,
- b) ritualna,
- c) zastraševalna in
- d) prestižna.

Tanja Strbad in Bojan Radej (1995: 186) v besedilu, kjer površno povezujeta tetoviranje z željo po lepem in zunanjo privlačnost posameznika z njegovo uspešnostjo v življenju (z nekaterimi njunimi trditvami se ne strinjam), med osnovnimi razlogi za tetoviranje naštejeta: ščitenje, povečanje (spolne) privlačnosti telesa, izražanje čustev in mišljenja, zabeležba posebnih dogodkov ter izražanje pripadnosti in skupinske identitete. Pri naštevanju razlogov, zakaj se različni posamezniki odločijo za tetoviranje, je bil mnogo bolj dosleden Christopher Scott, katerega razdelitev je povzel Henk Schiffmacher. Glede na Schiffmacherjev povzetek (2001: 8-19) lahko ločimo 13 različnih razlogov za tetoviranje in, posledično, 13 različnih tipov tetovaž.

Scottova strjena delitev je namreč naslednja:

1. Tatuji, katerih osnovni namen je prikrivanje oz. maskiranje lovca med zasledovanjem živega plena (v večini primerov gre za lov živali; v redkih primerih pa se omenja kot plen človek – 'lovci na glave'). Ti tatuji služijo prvenstveno kot kamuflaža. V to skupino uvrščamo tudi tatuje, ki prikazujejo plen; namen je 'prostiti žival za odpuščanje' oziroma za odobritev dejanja.
2. Tatuji, ki izražajo človekovo predanost bogu. Nosilci takih tatujev hočejo svoji okolici pokazati, da so vdani svojemu bogu, obenem pa tatuji vrste služijo kot neke vrste vstopnica oziroma zagotovilo za posmrtni vstop v 'božja območja' (glej sliko 5.1). Na pomembnost takšnega izražanja predanosti bogu/ bogovom kaže dejstvo, da so tetovirali celo trupla z namenom potovanja v božja območja.

3. Tatuji, katerih funkcija je prebroditi človeku težka in stresna življenjska obdobja, kot so na primer: žalovanje za umrlim, puberteta, nosečnost, bolezen ipd. Ta tip tatujev Schiffmacher razlaga kot tipičen poskus zamenjave in omilitve duševnih bolečin s telesnimi (ki so spremljevalec postopka tetoviranja). S tem, ko se posameznik podvrže bolečemu postopku tetoviranja, naj bi vsaj delno omilil telesno bolečino (stisko). Posebna podvrsta so tatuji, ki nastanejo kot spomin na umrlo osebo, ki je nosilcu tatuja zelo veliko pomenila (značilnost Nove Gvineje, kjer so si ženske dale tetovirati portrete umrlih sorodnikov, da bi se ob pogledu na podobo spominjale preminulih); prvenstvena funkcija je torej nenehno spominjanje na to osebo ('in memoriam' tatuji). V počastitev umrlega si dajo ljudje na Havajih narediti t. i. žalujoče tatuje na jezikih. Razlika med slednjimi in tistimi, ki pomagajo posamezniku preživeti težka življenjska obdobja je v tem, da 'in memorium' tatuji nenehno spominjajo na žalosten dogodek in so znak žalovanja (vtetovirani so križi, vrtnice in podobni simboli z dodanim imenom umrlega ali pa v redkih primerih portret umrlega), medtem ko drug tip tatujev vliva posameznikom podporo, pogum, neodvisnost in pustolovski duh, temu primerni so potem tudi izbrani simboli.
4. Tatuji, pri katerih je samo dejanje pridobivanja oznake na telesu pomembnejše kot pa rezultat (tatu), saj akt sam predstavlja del iniciacijskega obreda in obenem naznanja začetek novega življenjskega obdobja.
5. Tatuji kot talismani, ki ščitijo ljudi pred boleznimi, nesrečami, ugrizi strupenih živali in drugimi slabimi stvarmi, lahko pa tudi prinašajo moč in plodnost (na Tajskem naj bi plodnost zagotavljal vtetoviran simbol kuščarja). Sem Scott uvršča posebno podvrsto tatujev, t.i. 'stop bullet tattoos' ali tatuje, ki ščitijo nosilca pred metki, izstrelki in podobnim (Rdeči Kmeri se obvezno tetovirajo, ker naj bi jih to ščitilo pred krogli in pred kačjimi piki).
6. Tatuji, katerih namen je povzročiti strah pri nasprotniku, sovražniku ali pa na splošno v okolju, kjer posameznik živi. Nekateri so celo narejeni tako, da med gibanjem spreminjajo podobo, saj se zaradi premikanja mišic in kože zdi, da se premika tatu. Ti tatuji med telesnim spopadom pridobijo pozornost nasprotnika in ga vsaj za nekaj časa zamotijo. Sem spada tudi obrazno 'moko' tetoviranje.
7. Tatuji, ki se nahajajo na določenih delih telesa, njihova glavna funkcija pa je služiti kot erotični okras na telesu.

8. Tatuji kot so simboličen izraz ljubezni oziroma pripadnosti nekemu (tudi patriotski).
9. Tatuji, ki so vrezani v kožo v obliki določenih datumov, ki posamezniku zaznamujejo posebne dosežke, pomembne dogodke ali pridobitve.
10. Tatuji kot odraz članstva določene skupine. Eden izmed najstarejših znakov, ki je izražal pripadnost, je bila velika črka T ('tau') – označevala je pripadnike krščanstva v samih začetkih, ko je bilo to še bolj podobno tajni združbi (glej Vremec, 1992: 13).
11. Tatuji, katerih glavni motiv za nastanek je bil ekonomski in služijo nosilcu kot vir dohodkov (cirkuški artisti).
12. Tatuji, ki zaznamujejo določene fizične lastnosti posameznika (krvno skupino) ali pa druge človekove karakteristike, npr. zaznamovanje ujetnikov.

Večina zgoraj navedenih podskupin vsebuje psihološko komponento, saj se med nekaterimi zgoraj naštetimi nameni tatujev da razbrati tudi, da gre za: krepitev osebnosti (3, 4, 5, 9 in 10) in potrjevanje lastnih verovanj (2, 8 in 10), ali pa, kot je že ugotovil Scott, za omilitev duševnih bolečin s telesnimi. Iz tega je možna sledeča razdelitev tatujev glede na osnovni namen:

- a) *tatuji, ki imajo čisto praktični, snovni namen* oz. predvsem koristijo posamezniku v življenju: ščitenje pred sovražnikom oz. zagotovitev prednosti v boju (6), varnostni razlogi oz. pomoč v primerih nesreče (12-zaznamovanje krvne skupine), maskiranje pri lovu (1), pridobivanje materialnih sredstev (11); razpoznavanje ujetnikov v primerih pobega (11);
- b) *tatuji, ki imajo psihični namen* oz. *krepijo posameznikovo duševnost*: izražanje verovanja, predanosti, izražanje ljubezni (2, 8, tudi 5), krepitev duševnega stanja oz. pomoč pri preživljanju težkih življenjskih obdobij (3), vstopanje v novo življenjsko obdobje (4), ščitenje pred psiho-somatskimi negativnimi stanji (5), zaznamovanje trenutkov, ki naj bi bili pomembni za posameznika (9), zagotavljanje občutka pripadnosti (10).

Če razširim Vremčevo tridelno delitev glede na ideološke pobude, bi lahko - upoštevajoč znane namene, pomene in funkcije tatujev tudi po Scottovi delitvi - vse do sedaj opisane razloge za tetoviranje razdelili tudi tako:

- izražanje statusa in izražanje pripadnosti (skupini, tolpi, razredu, družbi);
- izražanje predanosti (bogu, ljubljeni osebi, domovini);
- izražanje upora, kljubovanja;
- varovalno-zaščitno- zastraševalni namen (fizično: psihično varovanje);
- zaznamovanje prehodnega življenjskega obdobja in pomoč pri prehajanju (sem sodi tudi izražanje spomina);
- estetski, erotični ali zgolj modni okras;
- izključno ekonomski namen.

Tatuji z verskimi motivi:

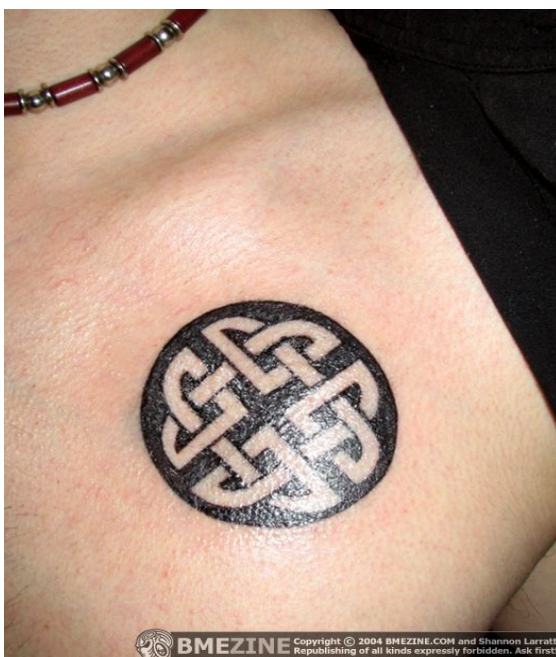

Slika 5.1: Marija, krščanski sveti simbol
Vir: www.bmezine.com/tattoo

Slika 5.2: Oko Raa; egipčanski
Vir: www.bmezine.com/tattoo

Keltski simboli:

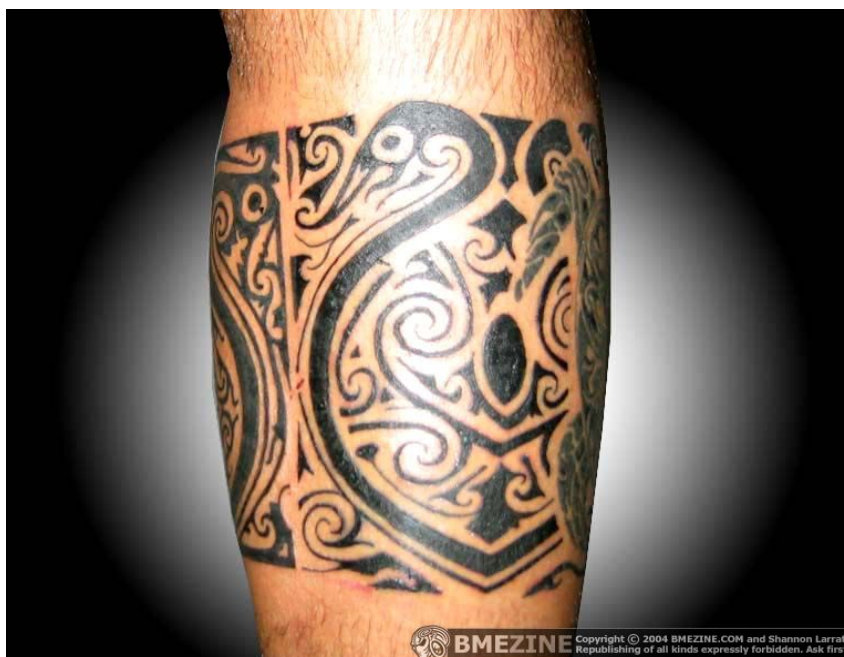

Slika 5.3: Keltski vozeli 1
Vir: www.bmezine.com/tattoo

Slika 5.4: Keltski vozeli 2
Vir: www.bmezine.com/tattoo

Tatuji s plemenskimi motivi:

Slika 5.5: Plemenski motiv okrog noge
Vir: www.bmezine.com/tattoo

Slika 5.6: Plemenski motiv, značilen za Tajske
Vir: www.bmezine.com/tattoo

6. UGOTAVLJANJE RAZLOGOV IN POMENOV TETOVIRANJA Z UPORABO POGLOBLJENIH INTERVJUJEV

6.1. KVALITATIVNI PRISTOP K RAZISKAVI – METODA DELA

Eden od ciljev moje diplomske naloge je ugotoviti razloge in ozadja, ki so posameznike družbe, v kateri živim, pripeljali do tega, da so se podvrgli dokaj bolečemu, nekoliko tveganemu in dolgotrajnemu postopku tetoviranja. Ker me je zanimalo, ali so posamezni dogodki, lastnosti osebe, procesi in mnenja, pa nenazadnje tudi morebitni ostali dejavniki med seboj povezani, sem za namen moje raziskave in praktično zbiranje podatkov uporabila *metodo individualnega poglobljenega intervjuja*.

Gre za odprt tip intervjuja, kombinacijo med nestrukturiranim in delno strukturiranim intervjujem, katerega glavna prednost je ta, da dopušča subjektu raziskave (anketirancu), da pove čimveč. Ravno zaradi obširnosti teme, dopuščanja množice možnih razlogov in želje po razumevanju dejanj posameznika, sem se odločila za ta tip intervjuja.

Prednosti poglobljenega intervjuja so: vpraševalec in odgovarjalec sta v neposrednem stiku iz oči v oči, kar omogoča takojšnje odkrivanje morebitnih nesporazumov in podrobnejšo razlago določenih izjav; vpraševalec dopušča odgovarjalcu, da prosto pripoveduje; raziskovanje poteka v vsakdanjem okolju (če se le da, na domu odgovarjalca), kar vpliva na sproščenost odgovarjalca; snemanje intervjuja pomeni natančen zapis vprašanj in odgovorov; transkripcija dvogovora omogoča ponovni pregled gradiva (preverljivost) in kasnejšo analizo; izpust besed pri zapisu je minimalen; predvsem pa: ta način raziskave omogoča temeljit vpogled v ozadje dejanj posameznika, v njegovo doživljanje sveta ter razkriva vrednote, občutke, stališča (glej Mesec, 1998: 80-88).

Slabosti te metode spraševanja pa so: možnost vplivanja na odgovarjalca; dolgotrajnost in zahtevnost metode (izbira primernih odgovarjalcev, snemanje dvogovora, poslušanje in natančen prepis tonskih posnetkov vzame ogromno truda in časa); delna nesproščenost s strani odgovarjalcev zaradi snemanja pogovora; v primerih, da je odgovarjalec skromen z odgovori in ima zelo kratke izjave, zahteva ta metoda velik napor in iznajdljivost vpraševalca, da izve tisto, kar ga zanima.

Rezultati uporabljene metode spraševanja bi morali pokazati dokaj jasne rezultate o tem, zakaj, na podlagi kakšnih stališč in v kolikšnem časovnem obdobju (vzeto je približno časovno obdobje od začetka premišljevanja o tem, da bi se šel odgovarjalec tetovirati, pa do samega dejanja) se posameznik sodobne slovenske družbe odloči za tetoviranje.

6.2. IZBOR ENOT IN POSTOPEK RAZISKAVE

V moj izbor enot raziskovanja sem vključila 7 posameznikov, 5 tetovirancev, enega tetoverja (ki je hkrati tudi tetoviranec) in 1 osebo, ki sicer še nima tatuja, vendar pa razmišlja o tem, da bi si ga dala narediti. Vsi sodelujoči intervjuvanci – razen tetoverja - so bili stari med dvajsetim in tridesetim letom, vsi so bili Slovenci in že s končano srednejšolsko izobrazbo; štirje od sedmih so bili študenti.

Od intervjuvancev sem hotela dobiti čimbolj odkrite, podrobne in karseda resnične odgovore, zato sem jih spraševala v tistem okolju, katerega so navajeni in v katerem so sproščeni – največ dvogovorov sem tako opravila na njihovem domu (5), en intervjuvanec je odgovarjal med odmorom v službi, en intervju pa sem opravila na mojem domu. Pred začetkom snemanja na diktafon sem razložila namen intervjuja, zagotovila, da ne bo nihče poslušal teh posnetkov, saj so namenjeni prepisu (večina jih je imela pomisleke ravno zaradi snemanja) ter se z vsakim nekaj časa pogovarjala o drugih temah. Tako se je do neke mere sprostila napetost, zmanjšala trema; nekateri so celo pozabili na diktafon. Poglobljeni intervjuji so temeljili na pripravljenih okvirnih vprašanjih, ki pa so, od intervjuja do

intervjuja, odstopala v določenih smereh. Dolžina čistega posnetega dvogovora (torej brez predhodnega 'pripravljalnega' pogovora in brez razlaganja) je v *povprečju* znašala 20 minut, nekateri intervjuji so trajali dobrih 15 minut, nekateri skoraj pol ure, odvisno od hitrosti govora posamezne osebe in od časa, vzetega za razmislek.

Ker sem intervjuvancem zagotovila varnost podatkov (nekateri niso hoteli, da jih navedem z njihovim imenom), bom v nadaljevanju uporabljala prve črke njihovih rojstnih imen oziroma vzdevkov, za boljšo predstavbo pa bom dodala še njihovo starost.

Poudariti moram, da sem pri zapisovanju tonskih posnetkov vseh intervjuvancev v večji meri zapisala odgovore v taki obliki, kot so bili izrečeni oz. kot so se intervjuvanci sami izrazili – zato so poglobljeni intervjuji zapisani delno v knjižni pogovorni zvrsti, delno v neknjižni zvrsti, delno v slengu. Tak način zapisovanja dvogovora je nujen, saj je vsak poseg v raziskovalno gradivo, tudi minimalen, že ustvarjanje 'nove realnosti', torej preoblikovanje dejanskega pogovora (glej Mesec: 1998, 87). Kljub vsemu moram priznati, da sem naredila minimalen poseg v zbrano gradivo, saj sem na primer zaradi lažjega branja zelo pogoste neknjižne 'pol' zamenjala s knjižnimi 'potem', včasih je bilo potrebno obrniti dve zaporedni besedi, saj so intervjuvanci pri govoru velikokrat zaradi premišljevanja obračali vrstni red, vse slengovske izraze pa sem pustila v besedilu, prav tako tudi menjavanje izrazov tatu, tetovaža, tetover, tatuist ipd. Vrstni red vprašanj je zapisan dosledno, nekatera od njih se pri vseh odgovorjalcih ponovijo, spet druga ne, odvisno pač od toka pogovora. Zaznamovala sem tudi smeh (v oklepajih), če se je kateri od sedmih intervjuvancev zasmel, saj je prav s tem deloma izrazil odgovor na vprašanje.

6.3. REZULTATI RAZISKAVE

Rezultati opravljenih sedmih intervjujev so pokazali dvoje različnih izkustev glede tetoviranja: pozitivno in negativno. Večina vprašanih, natančneje pet ljudi, ima pozitivno izkustvo, medtem ko ima negativno izkustvo le ena od vprašanih (ena pa še nima tatuja). Vseh pet, ki ima pozitivne izkušnje in so s tatujem zadovoljni, je na vprašanje, zakaj so si dali narediti tatuje odgovorilo, da predvsem zato, ker so jim bili tatuji všeč, obenem navajajo tudi ostale razloge.

K., 25 let: *Lep mi je, zdaj je postal že del mene, pa ne vem, neka zanimivost je na telesu, ki hkrati izraža del mene.*

D., 25 let

J: Kakšni so bili tvoji prvi vtisi, kaj si si takrat mislila o ljudeh s tatuji?

O: *Neko osebnost so mi (tatuji) izražali, če ima nekdo tako sliko, me bolj zanima njegova osebnost, zakaj se je dal naredit tatu in tako.*

J: Zakaj ga imaš zdaj, kaj ti pomeni?

O: *Meni veliko pomeni, še vedno mi je všeč kot na začetku, ko sem si ga dala naredit. Veliko mi pomeni, ker to so pač bile neke bolečine, bilo je dosti premišljevanja ali bi ali ne bi. Bilo je eno obdobje ... samo-potrditiv. Tudi tisto je, da imaš malo večjo samozavest, da si upaš nekaj naredit ...*

Podobno razmišlja tudi **G., 23 let.**

J: In zakaj si hotel še drugega - ti prvi ni bil v redu, ti ni bil dovolj ali kaj?

O: *Ne, videl sam par takšnih, ki so imeli tatu na nogi (na gležnju) in so mi bili tam zelo všeč, potem sem ga pa hotel imeti še sam.*

J: Katera dva motiva imaš potem sedaj?

O: *Ta prvi, na roki, je škorpion, ta drugi, na nogi so pa kitajske črke.*

J: Kaj ti pomeni škorpion, kaj kitajske črke?

O: *Ne vem, neko prehodno obdobje je škorpion, kitajske črke pa so tudi simbol...ljubezni, veselja in bolečine.*

J: Ti dajejo samozavest?

O: Ja, katero stvar naredim zdaj brez problema, prej bi pa bolj razmišljal, če naj storim ali ne.

Na vprašanje, kako gleda oz. zaznava svoj tatu, je E., 23 let odgovoril:

Je nek spomin na obdobje, na tiste čase, na moje želje, cilje ... Poleg tega pa ga lahko (tatu) tudi pokažeš.

Tudi S., 23 let, ki je trenutno še v fazi razmišljanja in si bo šla v prihodnosti narediti tatu, povezuje razloge za tetoviranje z *obeležitviijo mladosti*, nekega prehodnega obdobja, s spominom na želje v tem obdobju, medtem ko B., 36 let, vidi v tetoviranju *drugačnost, možnost izražanja in vrsto umetnosti*. Glede na dobljene odgovore lahko potegnemo sklep, da tudi, ko gre za simbole kot so tiger, orel, škorpion in kitajske črke, le-ti nikakor ne nakazujejo enostavnega sklepanja in dekodiranja pomenov, saj bi jih po Lechovi razdelitvi, omenjeni na začetku dela, uvrstili med *individualne simbole*. Na videz in do neke mere so nekateri izmed njih resda tudi standardizirani konvencionalni simboli (tiger kot simbol močne in borbene živali, orel kot svobodna in zopet močna žival), ki to stopnjo presegajo; označujejo in izražajo tudi želje, cilje in določeno obdobje v posameznikovem življenju. Iz analize intervjujev je obenem dobro razvidno, da je večina odgovarjalcev storila to dejanje kljub trdnemu nasprotovanju staršev (D., K., G. in E.) oz. partnerja (A.), kar do neke mere izraža *kljubovanje in upor*, saj glede na njihove odgovore lahko sklepam, da se vsi sicer zavedajo možnih negativnih reakcij s strani družine, vendar pa pozitivna vrednotenja s strani prijateljev (pa tudi bratov, sester) v večji meri vplivajo na njihova mnenja, saj so bile ravne dobre izkušnje v krogu prijateljev največkrat povod za odhod k tatuatorju (v primeru E., D., G.). Izjema je le S., ki že dolgo razmišlja o tem, da bi si dala narediti tatu, pa ji, sklepajoč iz odgovorov, edino oviro predstavlja stališče staršev. Nadalje, večina tetovirancev povezuje svoj motiv z osebnostnimi značilnostmi – bodisi takimi, kot jih, po njihovem mnenju imajo sami, bodisi s takšnimi, h katerim stremijo. V sledečih izjavah je tudi dobro razvidno vrednotenje, pojmovanje lepega, grdega, grobega ipd.

D., 25 let

J: Kateri motiv si si izbrala in zakaj ravno ta motiv?

O: Jst sem hotela kakšno od živali, ki imajo močno osebnost; izražajo moč in podobno, ne nekih metuljčkov pa, eh ... Najprej sem hotela panterja, pa ga ni imel (tatuist) lepega, potem sem pa izbrala tigra. Psi so mi že preveč grobi, bolj za moške ...

J: Ko si že ravno omenila metuljčke, kaj ti simbolizirajo?

O: Nekaj, kar je punčkasto, nežno. Pa že vsaka ima to, je potem že preveč pogosto, pa hotela sem nekaj posebnega zase, da se razlikujem, pa potem te tudi tako ... mmm ... ljudje te potem drugače gledajo s tem. Ker ponavadi o tistih, ki imajo metuljčke, mislijo, da si tak priden pa to, če pa vidijo to (tatu), pa vidijo da ni čisto tako, da se znaš sam zase potegniti.

Podobno mnenje ima tudi **K., 25 let:**

J: Zakaj si izbrala motiv orla?

O: Ker je ptica, hotela sem imeti neko žival, ki izraža moč, pa svobodo pa da ni nekaj, kar imajo vsi, ker je bilo takrat dosti panterjev, pa tigrov, potem sem pa izbrala orla.

Edina, ki ni zadovoljna s tatujem, je **A., 27 let**, ki ima tatu dobrih pet let. Po njenih izjavah sodeč, je nezadovoljstvo delno povezano s samo obliko, izgledom tatuja, saj kot pravi sama 'tetover ni naredil lepih linij', delno pa z njeno nenadno odločitvijo o spremembi mesta na telesu, kjer je želela imeti tatu:

Ni naredil lepo, lepih linij, zato pa zdaj ni lepa cela oblika (ima hudička na prsih). Zmeraj sem si mislila dati na ramo, mogoče na hrbet, pol sem si pa premislila, sem si ga dala sem, zdaj mi pa ni niti mesto vseč, niti slika, grozno sem se ga že naveličala.

Malo kasneje pa je dejala še:

Po pravici povedano, sem hotela imeti tatu na hrbtu, na lopatici. Od vsega začetka sem ga hotela imeti tam. Potem sem pa razmišljala, če naj si ga dam na prsi, ampak nisem bila povsem prepričana. Ko sem pa prišla k njemu (tetoverju), sem se pa v tistem trenutku odločila za to, da ga tetovira na prsi, zdaj mi je pa grozno žal.

Opaziti je povezavo v izjavah glede izbire dela telesa, na katerem imajo vprašani tatu, saj jih ima večina tatu na manj vidnem oziroma celo njim nevidnem delu telesa – tako imajo tatuje na: lopatici (D. in K.), rami (G., B.), gležnju (G. in E.) – in sicer zato, da jih bodisi sami ne morejo gledati ves čas (K., 25 let: 'da se ga ne naveličam'; D. 25 let: 'da ga sama ne vidim dosti, kar mi je všeč') bodisi zato, da niso tako opazni drugim (E., 23 let: 'zaradi poklica, ker ne izgleda, da ima šofer avtobusa celo roko poslikano'), delno pa je izbira mesta na telesu povezana z izbrano velikostjo motiva.

Vseh šest intervjuvancev je o odločitvi, tetovirati se ali ne, premišljevalo kar nekaj časa, preden so se dejansko odločili za naslednji korak: oditi k tetoverju. Nekateri so razmišljali manj (A., G. in E. okrog pol leta), nekateri več (D. štiri leta, K. šest let, S. pa razmišlja že 5 let, vendar se še ni dokončno odločila). Vsi vprašani so dejali, da je to pomembna odločitev, za katero je potrebno prej dobro razmisliti, saj nosiš posledice celo življenje.

Iz odgovorov lahko tudi ugotovimo, da večina vprašanih meni, da je tetoviranje delno povezano z razkazovanjem telesa, kar je tudi eden od razlogov, zakaj imajo tatu.

D., 25 let

J: Ali meniš, da je tetoviranje povezano z razkazovanjem telesa?

O: Ja, pri enih je povezano, ker imajo potem eni tak ego zaradi tega. Vsi radi pokažejo svoj tatu.

J: Misliš, da si ga nekateri dajo narediti zgolj zato, da je opazen, da privablja pozornost?

O: Aha, to so tisti tipični tatuji na trtici, takih je največ, ko imajo ženske tatu tik nad ritjo, potem pa so v kopalkah čisto ponosne. Ali pa zdaj, ko so moderni topiči in spuščene hlače, pa se to ful vidi. Tega je dosti.

G., 23 let

J: Se strinjaš s trditvijo, da je tetoviranje povezano z razkazovanjem telesa? Kakšno je tvoje mnenje?

O: Je. Velika večina si ga da samo zaradi tega, ker jim je to nek modni dodatek

E., 23 let

J: Misliš, da je tetoviranje povezano z razkazovanjem telesa?

O: Hmm. Ja, mogoče je, v enem smislu.

J: Se ti zdi da je pri kateremu spolu bolj poudarjena ta razsežnost?

O: Zdi se mi, da je pri ženskah bolj, ker ima vse več žensk na hrbtu, na križu te tatuje, pol imajo pa te kratke majčke, da se vidi tatu. Moški pa, kaj vem, tisti na roki so več ali manj vidni, če imaš kratko majico, ja, gre tudi za to, da pokažeš. Na morju pa itak, ko si v kopalkah, se vsak tatu, skoraj vsak, vidi. Tako da je tudi z razkazovanjem povezano. Ali pa: eni imajo tudi takšen znak, ki pomeni, kaj je, komu pripada - recimo kakšni ekipi, ali pa skupini, recimo, sam sem videl dosti 'skinov', ki imajo 'hahnkrajce' ... ali pa bajkerji, ki imajo svoje znake, reperji imajo spet svoje ... kakšnega 2-pack-a ...

Rezultati analize odgovorov tudi pokažejo, da je eden izmed dejavnikov tudi konstrukcija erotičnosti, namerno privabljanje pogledov *bralcev* s poudarjanjem določenih delov telesa, zelo pomemben dejavnik pa je *vpliv prijateljev* (vrstnikov), saj je ravno njihova vzpodbuda tista, ki prispeva k odločitvi za to dejanje (D.), spremenitvi mnenja (E.) ali pa k pozitivnemu sprejemanju tatuja. Če povzamem, vseh sedem vprašanih meni, da je tetoviranje oblika okraševanja telesa, vseh šest (ena še nima tatuja) je odšlo k tatuatorju zaradi tega, ker se jim zdi tetoviranje lepo, vendar pa imajo različne zaznave lepega. Opaziti je, da je njihovo pojmovanje 'lepih' tatujev odvisno tudi od velikosti in številčnosti barv tatuja. Tako so izključno črni motivi (spirale, plemenski motivi) lahko večji – tudi čez celo roko ali hrbet - pa jih še vedno zaznavajo kot lepe, medtem ko barvni tatuji ohranijo zaznavo lepega pri bistveno manjših velikostih. Vendar pa pobuda ni zgolj estetska. Vseh sedem sogovornikov je na vprašanje, zakaj so si dali narediti tatu navedlo še dodatne razloge:

- D. na splošno povezuje tetoviranje z izražanjem osebnosti, s svojo identiteto (glej prilogo A), pa tudi z vplivom na njeno samozavest; podobno tudi K.;
- G. se je za tetoviranje med drugim odločil tudi zaradi spomina na neko obdobje v življenju, delno povezuje svoj motiv s samozavestjo (glej prilogo C), delno je razvidna povezava simbolike (ljubezen, veselje, bolečina);

- iz odgovorov E. je ravno tako razvidna povezava s spominom na mladost, pa tudi povezava z ljubljeno osebo, ki je hkrati spomin nanjo (do neke mere bi lahko govorili o izražanju pripadnosti ljubljeni osebi),
- B. pa navaja več razlogov: sam se ukvarja s to dejavnostjo, ker jo dojema kot način izražanja, umetnost, iz njegovih izkušenj sodeč, pa ima vsak posameznik svoje razloge (pripadnost, status, moda).

ZAKLJUČEK

Tetoviranje je eden od načinov izražanja, kjer človek svoje telo uporablja kot vizualni medij komunikacije z okoljem. Gre za posebno obliko umetniškega izražanja, ki je zaradi uporabe barv, ploske podlage in načina vnašanja barvil v veliki meri podobna slikarstvu ter jo ravno zaradi teh dejstev tudi umeščajo v enciklopedije likovnih umetnosti, hkrati pa se od slikarstva bistveno razlikuje, saj je v tem primeru 'platno' človekova koža – živi organ, kar vključuje bolečine pri samem postopku in morebitno spreminjanje oblik (raztezanje, staranje kože). Poleg te značilnosti se tetoviranje od ostalih oblik okraševanja telesa loči tudi po tem, da je trajno – razen v primerih odstranitve tatuja z operacijo, ki pa nikoli ne vzpostavi istega predhodnega stanja kože kot je bilo pred samim tetoviranjem.

Ker je tetoviranje način neverbalnega komuniciranja, pri katerem je bolj od prenašanja sporočila pomembno razbiranje pomenov sporočila (torej razkodiranje teksta), ga razlagamo s semiotiko. Iz v tretjem poglavju naštetih teoretskih osnov, predvsem tiste o razdelitvi znaka na podobo in miselni koncept (označevalec in označenec), smo prišli do sklepa, da je različno zaznavanje in vrednotenje ter *dajanje pomenskosti*, v veliki meri odvisno od miselnih predstav ljudi, ki so delno pogojene s kulturnimi izkušnjami, delno pa s čustvi, odnosi – na kratko s psihičnimi procesi osebe. Iz tega je logično, da različni posamezniki različno 'berejo' tekste oziroma različno interpretirajo pomenskost vtetovirane podobe. Kar nekemu pomeni le posnetek realnosti (indeks-npr. tiger), drugemu pomeni točno določeno lastnost, vrednato ali pa celo bolj zapleteno: spomin na idejo, zastavljeno v določenem obdobju. Tatuji nikoli niso le indeksi, tudi če gre za portret slavne osebnosti, ta tatu njegovemu nosilcu nikoli ne pomeni le orisa podobe neke osebe, ampak gre za globlje konstrukte (simboličen pomen), včasih za identifikacijo, spet drugič za samozavest, pa tudi za oboževanje ipd. Glede na odgovore tetovirancev je razvidno, da so tatuji simboli, ki njim samim pomenijo več. So oznake za tisto, kar sami vrednotijo kot lepo, pozitivno, zaželeno, dobro itd. De Saussure razlaga takšno dajanje pomenskosti z odnosom določenega znaka z vsemi ostalimi – to je *vrednota*. S tem lahko pojasnimo, zakaj se nekdo odloči za točno določen znak iz poplave ostalih znakov. Vrednoti ga namreč kot boljšega. Njegova izbira znaka je

povezana s sistematizacijo označencev, s tem, v kakšnih odnosih je znak z drugimi znaki v njegovem sistemu.

Zgodovinskorazvojni pregled obstajajoče literature o tetoviranju je potrdil v predgovoru zastavljeno tezo, da je bil ta pojav v preteklosti v določenih družbah ali družbenih skupinah kazalec pripadnosti, spet v drugih kazalec izključitve. Po pregledu in preučevanju večinoma angleških besedil (v slovenščini obstaja le ena ustrežna knjiga) lahko trdim, da so v določenih družbah tetoviranje uporabljali v smislu vedno vidne oznake kot obliko družbenega nadzora nad tistimi, ki so bili nižje vrednotenimi – prvi takšni zgodovinski primeri segajo v antiko, ideja pa je sorodna Benthamovemu konceptu Panopticon, v posameznika vedno uprtega očesa nadzora. Grki so namreč v takratnem času začeli uporabljati tetoviranje tako za zaznamovanje nekonformistov (kriminalcev), kot tudi za označevanje razredno nižje vrednotenih: sužnje, vojnih ujetnikov, barbarov. Še zdaj negativen prizvok izraza *stigma*, s katerim so Grki poimenovali tetoviranje, izvira ravno iz tistega obdobja, ko so tetoviranje povezovali s kaznovanjem in degradacijo – namen neizbrisnega označevanja telesa je bil jasen: ponižati človeka in ga vedno spominjati na kaznovano dejanje oziroma na njegov družbeni status. Razširitev pojava je omejila tudi Cerkev oz. krščanstvo s prepovedjo prakse tetoviranja na ekumenskem koncilu v Nikeji, leta 787. Vendar pa je bilo tetoviranje v svojih davnih začetkih (kot najstarejši dokaz tetoviranja do sedaj različni avtorji navajajo najdbo 'moža iz ledenika', katerega starost je od 5300 do 5200 let) pozitivno vrednoteno, saj je bila njegova prvotna funkcija magično-religiozna in se je navezovala na prepričanje v posmrtno življenje. Tetovirali so se že v Starem Egiptu, pa tudi Libijci, Grki, Tračani, Rimljani, Pikti, Škoti, Kelti, ljudstva, ki so živela na območju današnje Kitajske pred tri tisoč leti, in tudi ostali. Tetoviranje je bilo glede na različne vrednote in prepričanja določenih družbenih skupin različno sprejeto – pozitivno in negativno. Skrajna primera sta: praksa tetoviranja v Polineziji, kjer je le-to tako močno ukoreninjeno, da ima bistveno vlogo pri organizaciji in delovanju njenih glavnih institucij, ter prisilno tetoviranje ujetnikov v nemških koncentracijskih taboriščih.

Osnovna razdelitev tetoviranja glede na razloge, namene in funkcije je ločevanje prostovoljnega od prisilnega tetoviranja, bolj natančne razdelitve pa se razlikujejo

od avtorja do avtorja. V svojem diplomskem delu sem razširila enostavno, a zato nič manj uporabno tri-delno Vremčevo razdelitev tetoviranja (1992: 50) in postavila svojo, s katero razlikujem tetoviranje in tatuje glede na osnovni namen na: tiste, ki imajo praktični (snovni) namen in koristijo človeku zaradi same vidnosti podobe, ter tiste, ki imajo psihični namen oz. koristijo posamezniku zaradi vpliva na njegovo psihično stanje – ti so izraženi v obliki individualnih simbolov. Natančnejši razlogi, zaradi katerih (so) se posamezniki odločajo (odločali) za tetoviranje pa so: izražanje statusa in pripadnosti, izražanje predanosti, izražanje upora in kljubovanja, varovalno-zaščitno-zastraševalni namen, zaznamovanje nekega življenjskega obdobja, estetski, erotični in modni okras telesa ter izključno ekonomski razlogi (pridobivanje dobička). Glede na vrsto različnih uporabljenih pripomočkov in tehnik, ki sem jih opisala v začetku naloge, pa lahko trdim, da obstaja šest osnovnih načinov tetoviranja.

Empirično preverjanje razlogov, ki utemeljujejo posameznikovo odločitev, da se podvrže postopku tetoviranja, z uporabo kvalitativne metode poglobljenih intervjujev je pokazalo, da se posamezniki današnje družbe odločijo za takšno dejanje na podlagi temeljitega razmisleka, šele po določenem času (od pol leta do petih, šestih let) pa se odločijo za tako dejanje. Kljub relativno trdnemu prepričanju kaj hočejo (že v fazi 'premišljevanja' so bolj ali manj odločeni o obliki motiva in mestu telesa) potrebujejo nek povod za dokončno odločitev. Ta je, glede na odgovore vprašanih, največkrat spodbuda s strani prijateljev, saj njihovo mnenje lahko vpliva celo na spremembo stališč o tetoviranju (primer E., priloga Č). Rezultati analize odgovorov tudi nakazujejo na to, da vidik 'vidnosti' oz. 'razkazovanja' ni najbolj pomemben, saj je večina vprašanih izbrala tak del telesa, ki ni tako opazen (gleženj, rama, hrbet), vendar pa se večina strinja, da je tetoviranje tudi povezano z razkazovanjem telesa. To po eni strani kaže, da so edini 'pravi' bralci tekstov (tatujev) njihovi nosilci, saj je kanal komuniciranja večkrat zaprt (tatu je zakrit z obleko)

Vseh sedem sogovornikov meni, da gre v primeru tetoviranja za pomembno odločitev, ki zahteva tehten premislek, prav tako se bolj ali manj strinjajo s trditvijo, da je tetoviranje povezano z usmerjanjem pozornosti na točno določena mesta

telesa, nihče od njih pa se ne bi odločil za take dele telesa, ki so vseskozi vidni (obraz, čelo, dlani).

Dejstvo je, da ugotovitev in rezultatov moje raziskave ne moremo posplošiti in razširiti na vso družbo oziroma na vse tetovirance, saj posamezni ljudje različno vrednotijo enake pojave, hkrati pa jih zelo različno interpretirajo. Tudi zgodovinski pregled je namreč pokazal, da se razlogi, pomeni in funkcije tetoviranja spreminjajo glede na določena obdobja in na določene družbene skupine, kar je soodvisno tudi od kolektivnega oz. večinskega mnenja in asociacij, ki jih tetoviranje sproža. Po pregledu in primerjavi literature in po opravljenih poglobljenih intervjujih pa lahko trdim, da se ljudje odločajo (oziroma so bili v nekaterih primerih prisiljeni) za ta način zaznamovanja telesa prvenstveno iz estetskih razlogov, poleg tega pa tetoviranju pripisujejo tudi ostale pomene. Te pomene lahko naslovniki dekodirajo v skladu s sporočevalčevim (tetoviranec) namenom izbranega motiva/simbola le v redkih primerih, saj se tudi simboli, za katere menimo, da so konvencionalni, v primerih tetoviranja izkažejo za izrazito individualne, saj jih tetoviranec povezuje s pojmi kot so: del osebnosti, spodbujanje samozavesti, potrjevanje identitete, spominjanje določenega obdobja (ki ima očitno za posameznika nek globlji pomen), akt zmage nad dvomi, strahovi in bolečino, izražanje upora ipd. Iz odgovorov vprašanih lahko potegnemo skupno vez, ki je: v današnjem času se posamezniki odločajo za tatuje predvsem zaradi določenih psihičnih vzrokov – analiza teh pa je izredno komplicirana in kompleksna, saj že »isti simboli lahko simbolizirajo različne vsebine.« (Musek, 1990: 109) Nadvse upravičena in na tem mestu primerna je trditev istega avtorja, da je simbolika kognitivni vzorec, ki ga ustvarjajo hipoteze in teorije, s katerimi si človek v različnih časih in kulturah razlaga svet. Končna ugotovitev diplomskega dela, ki temelji na praktičnem poglavju, je ta, da so tatuji v večji meri način izražanja mikrokozmosa posameznika, v manjši pa odsev trenutnih družbenih razmer.

Zanimivo bi bilo narediti primerjavo razlogov in pomenov tetoviranja med pripadniki različnih skupin v sodobni družbi, s poudarkom na psihološki analizi, kar pa prepuščam študentom psihologije.

LITERATURA IN VIRI

Bryman, Alan (2001): *Social Research Methods*. Oxford University Press, New York.

Cankar, Izidor (1995, 1926): *Uvod v umevanje likovne umetnosti*. Karantanija, Ljubljana.

Caplan, Jane (2000): *Written on the Body: The Tattoo in European and American History*. Reaktion books, London.

Cohen, Tony (2000): *The Tattoo*. Outback print, Sydney.

Debeljak, Aleš (ur.), Peter Stankovič (ur.), Gregor Tomc (ur.), Mitja Velikonja (ur.) (2002): *Cooltura – uvod v kulturne študije*. Študentska založba, Ljubljana.

Fiske, John (2004): *Uvod v komunikacijske študije*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

Korošec, Tomo (1998): *Stilistika slovenskega poročevalstva*. ČZD Kmečki glas, Ljubljana.

(1979) *Likovna umetnost: Leksikoni Cankarjeve založbe*. Cankarjeva založba, Ljubljana.

Lucena, Manuel (1994): *Kako so živeli Azteki*. EWO, Ljubljana.

Mesec, Blaž (1998): *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Visoka šola za socialno delo, Ljubljana.

Mohorovičić, Andre, ur. (1966): *Enciklopedija likovnih umjetnosti 4: 'Portr-Ž'*. Leksikografski zavod FNRJ, Zagreb.

Musek, Janek (1999): *Uvod v psihologijo*. Filozofska fakulteta, oddelek za psihologijo, Ljubljana.

Musek, Janek (1990): *Simboli, kultura, ljudje*. Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Ljubljana.

Perasović, Benjamin (2001): *Urbana plemena*. Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.

Radej, Bojan, Tanja Strbad (1995): 'Tetoviranje: lepota z nadihom svobode'. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, št. 174, str. 185-204.

de Saussure, Ferdinand (1997): *Predavanja iz splošnega jezikoslovja*. Studia Humanitatis, Ljubljana.

Schiffmacher, Henk (2001): *1000 Tattoos*. Taschen, Koln.

Shilling, Chris (1993): *The body and Social Theory*. Sage, London.

Spaulding, Huck (1988): *Tattooing: A to Z*. Spaulding and Rogers Mfg.

Škerlj, Božo (1962): *Ljudstva brez kovin*. Državna založba Slovenije, Ljubljana.
(2002) *Veliki slovar tujk*. Ur. Miloš Tavzes. Cankarjeva založba, Ljubljana.

Vremec, Dimitrij (1992): *Tetoviranje, etnološko-kulturni oris*. Samozaložba, Nova Gorica.

www.bmezine.com/tatoo

J: Kdaj si začela razmišljati o tem, da bi si dala narediti tatu?

O: Mislim, da je bilo to nekje na faksu, na začetku faksa, prej niti ni bilo to (tetoviranje) tako razširjeno.

J: Prek koga/česa si se seznanila s tetoviranjem oziroma kje si dobila prve informacije o tetoviranju kot pojavu?

O: Prvič sem dobila informacije tako: ravno takrat sem delala v trgovini, pa je prišel en, ki se je s tem ukvarjal, njegov prijatelj pa je imel skice, ki mi jih je pokazal - kako naj bi izgledali tatuji; kasneje pa sem tudi v trgovini videla ljudi, ki so prišli kupovat stvari v trgovino in so imeli tatuje – v bistvu sem prvič kar videla tatuje že na koži.

J: Kakšni so bili tvoji prvi vtisi, kaj si si takrat mislila o ljudeh s tatuji?

O: Neko osebnost so mi (tatuji) izražali, če ima nekdo tako sliko, me bolj zanima njegova osebnost, zakaj se je dal naredit tatu in tako.

J: Zakaj ravno tatu, ne pa kaka druga oblika okraševanja telesa – npr. prebadanje oziroma 'body piercing' – v čem se po tvojem mnenju razlikuje tetoviranje od drugih oblik okraševanja?

O: Mmmm ...

J: Zakaj si nisi dala npr. prebosti nos?

O: Tisto ni moj stil, niti me ne zanima toliko, 'ajde' uhani še gredo, par lukenj ... ampak ... ne vem ... to se mi zdi še bolj adrenalinsko, tudi takrat ko ti dela (tetovira)...uhančki pač prebode, te malo zaboli, pa so že v ušesu, pa še ven jih lahko daš kadar hočeš, to pa ne moreš tako na hitro, to imaš za celo življenje. No, ja, lahko potem prekriješ (tatu) ...

J: Se pravi, moraš dati čez neko bolečino ...

O: Tudi tveganje je kar veliko ...

J: Misliš, da gre pri katerih posameznikih za trenutno odločitev - ali je to stvar, potrebna preudarka, odločitev, ki terjaja več časa in razmišljanja?

O: Po mojem ja, da si eni gredo naredit tatu, ne vem, v trenutku slabosti ali pa pod kakšnimi substancami, ampak jaz sem zelo dolgo premišljevala o tem. Ker je to kar delikatno, to pač ne počneš vsak dan. Poleg tega so možne infekcije...

J: Kaj je bil pa potem glavni dejavnik, ki te je spodbudil, po premišljevanju – da si prešla od razmišljanja na dejanje?

O: Optimistično sem potem gledala na vso stvar, ne moreš razmišljat samo o negativnih zadevah in stvareh, ki se lahko pri tem zgodijo, da se prek igle prenese kakšna stvar (bolezen). Tudi, ko ti on (tatuist) zatrdi, pa potem, ko vidiš, da ima urejene zadeve (pripomočke), da jih očisti in razkuži, pa potem, ko si ogledaš skice, ko izbiraš, te še bolj privlači, potem pa greš. Pa še kolegica me je malo spodbudila, ki se je odločala ravno v tistem času... Pa še nobenemu, ki sem jih poznala, se ni nič hudega zgodilo... Edina stvar, na katero moraš po tem paziti, je sonce – da ne greš takoj na sonce.

J: Kateri so bili glavni pomisleki pred odločitvenim dejanjem?

O: Nobeni razen teh, da se lahko s čim okužim, nisem imela tistega, da bi razmišljala, kako bo izgledal tatu, ko bom starejša, kaj pa vem - čez petdeset let – pač itak daš na tak del telesa ko je tebi všeč in potem ga jaz pač ne gledam ves čas.

J: Kateri motiv si si izbrala in zakaj ravno ta motiv?

O: Jaz sem hotela kakšno od živali, ki imajo močno osebnost; izražajo moč in podobno, ne nekih metuljčkov pa...eh... Najprej sem hotela panterja, pa ga ni

imel (tatuist) lepega, potem sem pa izbrala tигра. Psi so mi že preveč grobi, bolj za moške...

J: Ko si že ravno omenila metuljčke, kaj ti simbolizirajo?

O: Nekaj, kar je punčkasto, nežno. Pa že vsaka ima to, je potem že preveč pogosto, pa hotela sem nekaj posebnega zase, da se razlikujem, pa potem te tudi tako...mmm...ljudje te potem drugače gledajo s tem. Ker ponavadi o tistih, ki imajo metuljčke, mislijo, da si tak priden pa to, če pa vidijo to (tatu), pa vidijo da ni čisto tako, da se znaš sam zase potegniti.

J: Na katerem delu telesa si si ga dala narediti in zakaj ravno tam?

O: Imam ga na desni lopatici in to zato, da ga sama ne vidim dosti, kar mi je všeč. Po drugi strani pa se tudi vidi, kadar nosim majčke na naramnice, kar je čisto fajn, ker je lepa slika. Ni mi pa všeč, če ljudje vseskozi zijajo, ga nimam zato, da ga morajo ljudje videti, je bolj zame.

J: Si zato izbrala tak del, da ga ljudje ne vidijo, da ni preveč izstopajoče? Si potem ne bi dala tatuja na dlan ali na vseskozi vidne dele telesa?

O: Tako, ja, v bistvu je lep prostor (smeh).

J: Je tudi velikost tatuja vplivala na izbiro dela telesa?

O: Ja, seveda. Moraš misliti na nekaj večjega, če si že dajem tatu – od prej imam že enega manjšega, ki izgine (neobstoječi kozmetični tatuji) in ne pride do izraza - nisem hotela nekaj čisto majhnega, ampak nekaj večjega, pa tudi barve pridejo bolj do izraza na večjem tatuju. So mi zelo všeč barve. Kot npr. da bi kupil neko sliko, pa več barv je, boljša mi je, bolj mi je všeč, če so lepe barve.

J: Kakšne so bile reakcije prijateljev in kakšne so bile reakcije družine?

O: Ja, družina se je najprej zgražala nad mojim početjem...

J: Zakaj?

O: Pa ne vem, ker me imajo za pridno punčko najbrž, potem pa čisto nasprotno nekaj naredim. Takoj sem bila (po tem, ko si je dala narediti tatu) in 'drogerašica' in vse podobno...ha ha...'to samo taki počnejo, problematični'.

J: Stereotipi?

O: O, ja, zelo, so menda doma mislili, da sem zaplavala nekam drugam. Mama je takoj...pa saj sem vprašala prej, pa so bili proti. Po tem sem najprej nekaj časa lagala, da sem si naredila še enega, ki zgine...začasnega. Itak se potem sprjaznejo s tem. Prijatelji so bili pa navdušeni.

J: Si koga potem še vzpodbudila?

O: Ja, brata in njegovo takratno punco. Mislim, da jih je bilo kar veliko – v bistvu kdor si je upal, po tem, ko je videl, kako je lep, in ko so izvedeli, kdo ga je naredil, so kar si šli naredit tatu. Potem sem videla še sosede, ki so imeli sveže tatuje...

J: Misliš, da je potem povezano: ali imaš kaj vpliva kot tetoviranec – recimo, da posameznik dolgo premišlja o tem, po tem, ko vidi nekoga iz bližnjega okolja, da si je šel narediti tatu, si mu pa ti vzpodbuda?

O: Ja, mislim, da je neka verižna reakcija. Ker brat je bil najprej zelo proti temu, da bi si dala jaz tatu – in glede velikosti in 'kaj ti bo, pa zakaj' in vse, ampak potem ko je gledal moj tatu in ko je videl, da je okolje sprejelo, da so v bistvu prijatelji navdušeni, potem je počasi spremenil mnenje in začel sčasoma razmišljati o tem, da bi si še on dal naredit (tatu).

J: Se ti zdi, da je tetoviranje v tem času modno?

O: Ja, zelo, čeprav to ni nekaj novega, to je že kar nekaj časa tako. Na začetku, takrat ko sem se šla jaz, še ni bilo, zdaj pa kar, se mi zdi, da zdaj pa kar. Tudi

tako je, če nekdo v nekem mestu tetovira oziroma jih je počasi več (tatuistov), se potem ljudje kar odločajo iti narediti tatu.

J: Od česa misliš, da je odvisno to, da se tako razširi tetoviranje? Recimo, ko smo bili mi otroci, tega sploh ni bilo videti, razen pri vojaki, mornarjih itd.

O: Od medijev, se mi zdi, da sploh od televizije. Varianta je na primer, ko vidiš na TV-ju 'reperje' ali pa recimo v revijah, veliko je tega, potem pa začnejo kakšni DJ-i to naprej širit.

J: Ali meniš, da je tetoviranje povezano z razkazovanjem telesa?

O: Ja, pri enih je povezano, ker imajo potem eni tak ego zaradi tega. Vsi radi pokažejo svoj tatu.

J: Misliš, da si ga nekateri dajo narediti zgolj zato, da je opazen, da privablja pozornost?

O: Aha, to so tisti tipični tatuji na trtici, takih je največ, ko imajo ženske tatu tik nad ritjo, potem pa so v kopalkah čisto ponosne. Ali pa zdaj, ko so moderni 'topiči' in spuščene hlače, pa se to ful vidi. Tega je dosti.

J: Je tvoj tatu trajen ali razmišljaš o tem, da si ga boš morda nekoč dala odstraniti?

O: Ne, mislim da ne, da ga bom imela za vedno.

J: Zakaj ga imaš zdaj, kaj ti pomeni?

O: Meni veliko pomeni, še vedno mi je všeč kot na začetku, ko sem si ga dala narediti. Veliko mi pomeni, ker to so pač bile neke bolečine, bilo je dosti premišljevanja ali bi ali ne bi. Bilo je eno obdobje...samo-potrditiv. Tudi tisto je, da imaš malo večjo samozavest, da si upaš nekaj narediti...

J: Imaš kdaj vtis, da te zaradi njega ljudje drugače obravnavajo?

O: Ja, eni, na primer - če tako razmišljaš, bolj razgledani - rečejo vau, ga občudujejo, tisti, ki je pa itak proti, bo pa rekel 'poglej, kaj si je dala' ali pa podobno.

J: Si boš dala narediti še kakšnega?

O: Ne vem, še premišljuje, ker niti ne vem zdaj kaj (kakšen motiv). Ker to moraš res premisliti, kaj bi si dala, ker ti mora nekaj pomeniti, niti ne vem, kam bi si dala zdaj (smeh), ker telo je sicer veliko, je veliko mest, ampak moraš izbrati pravi prostor. Ne bi nekam, kjer bi bilo zelo vidno, nekam zase bi si ga dala...

J: Kdaj si približno začela razmišljati o tem, da bi si dala tatu?

O: Kdaj je že bilo to? Hmm... Kakšnih šest let nazaj, ja tam nekje.

J: In koliko časa za tem, ko si začela razmišljati o tatuju, si se šla tetovirati?

O: Pa pol leta kasneje.

J: Kje oziroma na komu si prvič opazila tatuje?

O: Videla sem v revijah. Na fotografijah sem videla ljudi, ki so imeli tatuje in so mi bili všeč. Hitro zatem sem pa že srečala, videvala dosti ljudi, ki so že imeli tatu.

J: Zakaj ravno tatu in ne kaj drugega, katera od drugih oblik okraševanja telesa?

O: Ja, 'piercing' v nosu sem imela že pred tatujem. Kasneje mi je bilo pa tetoviranje všeč, pa še želela sem imeti tatu, pa sem ga morala imeti. Kako naj to povem? Ko te drži, da bi ga imel, si ga moraš dat naredit, ker te ne bo spustil ta 'filing'.

J: Kakšni so bili tvoji takratni občutki glede tetoviranja, preden si šla naredit tatu?

O: Takrat so mi bili tatuji zelo lepi. Preden sem šla, sem mislila, da bo dobro, da bo ne vem kaj, pol me je pa malo razočaralo.

J: Zakaj razočaralo?

O: Ker mi ni všeč. Ker ni naredil dobro, ker sem mislila, da bo lepše, pa ni.

J: Ali ti ni všeč v celoti, ni kvaliteten? Kako to misliš?

O: Ni naredil lepo, lepih linij, zato pa zdaj ni lepa cela oblika (ima hudička na prsih). Zmeraj sem si mislila dati na ramo, mogoče na hrbet, pol sem si pa premislila, sem si ga dala sem, zdaj mi pa ni niti mesto všeč, niti slika, grozno; sem se ga že naveličala.

J: Kaj je bil glavni dejavnik, ki te je vzpodbudil?

O: Pa ne vem, ko vidiš, da vsi imajo, pa hočeš imeti.

J: Zaradi tega, ker je bilo modno?

O: Tudi, ja, ker se je takrat to pri nas šele začinjalo.

J: Glede na to, da si toliko časa premišljevala, si se morala odločit zakaj ga hočeš imeti?

O: Po pravici povedano, sem hotela imeti tatu na hrbtu, na lopatici. Od vsega začetka sem ga hotela imeti tam. Potem sem pa razmišljala, če naj si ga dam na prsi, ampak nisem bila povsem prepričana. Ko sem pa prišla k njemu (tetoverju), sem se pa v tistem trenutku odločila za to, da ga tetovira na prsi, zdaj mi je pa grozno žal.

J: Si imela še kakšne pomisleke pred samim tetoviranjem?

O: Niti ne. Samo glede tega, kam naj si ga dam. Ni me bilo strah, da se bom okužila, ker se ni pred mano še noben, ker so vsi pred tem imeli dobre izkušnje, pa še poznam tetoverja, tako da sem mu verjela.

J: Kako si izbirala motiv?

O: Izbirala sem tam, pri njemu, ta mi je bil takrat lep, še tak, malo navihan, poreden, pa sem ga tisti hip hotela imeti.

J: Zakaj ravno hudiček?

O: Pa takrat mi je bil všeč, razmišljala sem tudi o delfinih, samo sem se potem odločila za tega, tudi zato, ker je bil manjši, ker nisem hotela imeti velik tatu na tem mestu, pa še takšen, izviren se mi je zdel, ker je takrat dosti žensk že imelo delfine na hrbtu ali pa na rami...

J: Si namenoma izbrala tak del, da ni tako viden?

O: Pa niti nisem toliko razmišljala o tem, če bo viden ali ne. V bistvu mi je zdaj deloma žal ravno zato, ker ga vedno vidim, ker ni katerem bolj oddaljenem delu telesa, recimo na rami ali pa hrbtu. Boljše bi bilo, če bi ga imela tam...

J: Kakšen je bil odziv s strani družine in bližnjih?

O: Negativen.

J: Od koga?

O: Od moža. On je mislil, da si ga bom dala na ramo, potem pa, ko je videl, da sem si ga dala na prsi, ni bil niti malo navdušen. Čisto nasprotno. Pa tudi starši so bili bolj zaprepadeni, malo šokirani.

J: Kako so pa reagirali prijatelji?

O: Oni? V redu, večinoma jim je bil všeč, eni niti niso bili nekaj presenečeni, niti ni vzbujal (tatu) toliko pozornosti, ker ga pač ne razkazujem naokrog. V glavnem je večina prijateljic imela pozitivna mnenja.

J: Kaj ti pomeni tatu zdaj?

O: Ah, zdaj razmišljam samo o tem, kdaj si ga bom dala odstranit. Sem se že nekaj pozanimala naokrog glede teh operacij, pa resno razmišljam, da si ga bom dala dol. Zdaj mi ni všeč.

O: Kdaj je že bilo to? Hmm... Kakšnih šest let nazaj, ja tam nekje.

J: In potem, po odstranitvi, si boš dala tatu na ramo, kjer si ga prvotno hotela imeti?

O: Mislim, da ne.

J: Zakaj?

O: Ker sem zdaj tako razočarana, da nočem iti še enkrat delat nekaj, kar se bo mogoče spet obrnilo slabo. Pa še čisto me je minilo, da bi imela tatu. Že tega več ne prenesem, kaj še, da bi šla še enkrat čez isto.

J: Misliš, da tisti, ki si dajo tatu, hočejo hkrati tudi pokazati svoje telo?

O: Ja, do neke mere ja. Eni si ga dajo na tista mesta, ki so bolj izpostavljena pogledom, recimo na vrat ali pa na rame. Spet eni ga imajo tam, kjer jih redko kdo sploh vidi – recimo tam, na pregibu noge in trebuha, kaj je že tam, čisto spodaj na trebuhu? Tiste tatuje vidiš samo, če so ljudje v kopalkah, pa še to včasih ne. Ampak, po mojem, si ga da večina zato, da ga tudi drugi opazijo.

J: Kdaj si začel razmišljati o tem, da bi si dal narediti tatu?

O: Kakih dobrih sedem let nazaj, sedem in pol let nazaj.

J: In kdaj si si ga potem dal narediti?

O: Prvega en mesec pred šestnajstim rojstnim dnevom - to je pa malo manj kot sedem let nazaj. Ta drugega pa letos spomladi letos.

J: In zakaj si hotel še drugega - ti prvi ni bil v redu, ti ni bil dovolj ali kaj?

O: Ne, videl sam par takšnih, ki so imeli tatu na nogi (na gležnju) in so mi bili tam zelo všeč, potem sem ga pa hotel imeti še sam.

J: Katera dva motiva imaš potem sedaj?

O: Ta prvi, na roki, je škorpijon, ta drugi, na nogi so pa kitajske črke.

J: Kaj ti pomeni škorpijon, kaj kitajske črke?

O: Ne vem, neko prehodno obdobje je škorpijon, kitajske črke pa so tudi simbol...ljubezni, veselja in bolečine.

J: Ti dajejo samozavest?

O: Ja, katero stvar naredim zdaj brez problema, prej bi pa bolj razmišljal, če naj storim ali ne.

J: Prek česa oziroma koga si dobil prve informacije o tem, kdo tetovira, kje se lahko daš tetovirati?

O: Čisto ta prve informacije sem dobil od kolegov – za prvi tatu, za drugega pa spet od kolegice (različna tatuista).

J: Se ti zdi, da je zadnje čase tetoviranje modno?

O: Pa ne vem, ali je ali ni, ampak to je stvar vsakega posameznika, kaj si želi narediti...

J: Se ti zdi, da je nepremišljeno dejanje?

O: Ja, moram odkrito povedat, da mi je za ta prvi tatu malo žal, zato, ker me je bilo takrat, na začetku, strah imeti nek grozno velik tatu na roki, pa sem se odločil za manjšega. Zdaj pa, ko vidim, da je manjši, mi je malo žal, da je tako majhen, da nisem šel takrat naredit večjega (prvega). Razmišljam o tem, da bi ga šel popraviti (povečati).

J: Dobro, kaj pa se ti zdi, da je nepremišljeno v tem smislu, da si ga nekateri ljudje dajo naredit v trenutku navdiha, potem jim je pa žal in bi ga radi čimprej odstranili?

O: Ne, ne poznam nobenega takšnega, vsi, ki si so ga dali narediti, so si ga dali zavestno, z željo imeti ga.

J: Ti ju imaš na roki in nogi, torej na ne tako vidnem mestu. Kaj to pomeni - ju imaš zase ali ti je pomembno, da ju tudi drugi vidijo?

O: Kakor kdaj. Sta bolj zame. Niti nimam teh delov tako razkritih, razen poleti. To pomeni meni nekaj, ne drugim.

J: Se strinjaš s trditvijo, da je tetoviranje povezano z razkazovanjem telesa? Kakšno je tvoje mnenje?

O: Je. Velika večina si ga da samo zaradi tega, ker jim je to nek modni dodatek.

J: Kakšna je po tvojem mnenju razlika z drugimi oblikami okraševanja - modnimi dodatki, kakšna pa s prebadanjem?

O: Ko si enkrat daš tatu, pravijo, naj bi bil potem za vedno, ane? Do konca, razen če si ga daš potem dol; zdaj ko obstajajo že te operacije. Pri 'piercingu' si daš pa lahko za dva dni, če hočeš povsod, v nos, ušesa, potem pa spet ven.

J: Ali misliš, da so dandanes idoli, neki zvezdniki, igralci, pevci in ostale slavne osebnosti, ki imajo tatu, prenašalci oz. spodbujevalci tetoviranja?

O: Ne, ne bi rekel.

J: Ne?

O: Ne, ker nisem še nikjer opazil, da bi imel nek znan pevec, igravec ali pa kdor koli slaven nek tatu, ki bi ga potem nekdo v naših ulicah prevzel, imel enakega. Nisem opazil, da bi imel kdor koli istega, ali pa da bi kdo rekel, da hoče imeti tatu kot, ne vem, nek pevec – slovenski ali pa tuj.

J: Si imel morda kdaj negativne izkušnje, mislim glede reakcije okolja na tvoj tatu?

O: Ja.

J: Kdo je negativno reagiral?

O: Starši (smeh).

J: In kakšne so bile reakcije?

O: Ah, čisto iz sebe sta bila (starša). Reakcija je bila pa takšna: zakaj, pa kako in kdaj... Zakaj? V končni fazi samo zakaj - to ju je zanimalo.

J: In zakaj misliš, da jih je tako šokiralo?

O: Ah, ker mislijo, da je to nepremišljena zadeva, da te nekaj piči, pa gre, pol se pa 'skuliraš', pa ti je 'kao' (naj ti bi bilo) žal. To je bila ponavadi ta varianta JLA (motiv JLA).

J: So te po tem povezovali s kakšno skupino, subkulturo in 'sumljivimi' podobnimi zvezami?

O: Ne. Nikoli. Nikoli.

J: Kakšne so bile pa reakcije prijateljev?

O: Ja, različno, večini je bilo všeč, razen posameznikom mogoče ne... so imeli malo čudna mnenja o meni...

J: Kakšna čudna mnenja?

O: Ne vem, kot 'zakaj'? Če mi ni en zadosti, ali pa 'zakaj še en' tatu'?

J: Aha. In sedaj, ko imaš dva, ali premišljuješ še o kakšnem ali sta dva dovolj?

O: Mogoče si bom res dal še kakšnega. Sigurno pa je, da če si ne bom dal drugega, si grem prvega popraviti, da bo večji.

J: In kaj misliš o količini poslikanega, kje je meja, če je? Npr. pri Japoncih je to že tradicija in imajo določeni ljudje popolnoma tetovirane cele hrbte ali pa več delov telesa. Se ti zdi, da se to razlikuje od enega, dveh tatujev?

O: Ja.

J: Zakaj? Je tisto grdo?

O: Je. Ne vem, vse je nekaj v mejah 'normale'. Isto, kot... ne vem, tako kot ne moreš nosit pet metrov dolge hlače, ker ni to normalna velikost, tako ne moreš imeti celo telo potetovirano...

J: Kje imaš ti to mejo normale?

O: Odvisno je od motiva. Ne bi si dal, nikoli, tetovirat celega hrbta, ker mi je to 'too much', ni mi več lepo, ampak prav grdo. Kaj vem, recimo 20 krat 20, 20 krat 25 je še največ, kar bi sprejel, tu nekje.

J: Kaj pa tetoviranje tistih delov telesa, ki so zelo opazni, recimo glava, dlani, ti je to všeč ali ne?

O: Ne.

J: Tudi zaradi tega, ker je preveč izstopajoče?

O: Ja, seveda, zaradi tega, kar vsak vidi. Ker gre samo za razkazovanje.

J: Si s tem svojim dejanjem vzpodbudil koga, da je po tem odšel k tatuistu?

O: Ja, več. So šli potem, ja. Čeprav so o tem razmišljali že prej, več časa, sem opazil, da so si šli potem dat tatuje. Eden na primer razmišlja že dve leti, pa si ga bo verjetno zdaj dal naredit.

J: Si imel kakšne pomisleke glede prenosljivosti bolezni, infekcij?

O: To je bilo prvo, kar sem vprašal. Kakšni so pogoji, kako skrbi za instrumente, razkužitev orodja in podobno.

J: In kaj te je prepričalo, da si kljub temu šel?

O: Zaupanje v človeka. In tudi drugi so rekli, da ni nobenih problemov, da je vse v redu, da se ni še nikomur nič zgodilo...to je bilo to.

J: Ti je kdaj žal, da si si ju dal narediti (tatuja)?

O: Ne, ni mi žal za to, sploh ne, mogoče mi je malo žal zaradi velikosti, kot sem že prej rekel. To bom šel verjetno popraviti.

J: Kdaj si začel razmišljati o tem, da bi se dal tetovirati?

O: Kdaj sem začel razmišljati? Mmm... Takrat, ko si je dala sestra tatu, pa tudi bratranec. To je bilo pred dvema letoma. Takrat sem zvedel, da en to tukaj dela in da je ful dober.

J: Pred tem, se pravi sestrinim dejanjem, nisi razmišljal o tem, da bi si dal narediti tatu?

O: Niti ne. Veš kako je, sej včasih pomisliš, kako bi bilo, če bi imel to, ampak to pomisliš in hitro pozabiš, ko pa si ga je dala narediti sestra, sem pa začel razmišljati v tej smeri, da bi ga imel, ker mi je bil lep, pa drugače začneš gledati na tiste, ki imajo tatu.

J: In kdaj si si ga potem dal narediti?

O: To je bilo pa pol leta kasneje.

J: Kje si dobil prve informacije o tetoviranju?

O: V bistvu sem videl - kar dosti prijateljev si je dalo tatu, pa oče ga ima tudi.

J: Zakaj ravno tatu in ne na primer prebadanje?

O: Zakaj tatu? Ja, piercing že imam, ane. (pokaže uhanes v ušesih)

J: No, in zakaj ne 'piercing' kje drugje – na primer skozi obrv, nos ali kje drugje?

O: Ker mi je to bolj všeč in ker sem ga dal na tak del telesa, kjer se ne toliko opazi. Če pa bi imel 'piercing' v nosu ali pa obrvi, pa bolj izstopa.

J: In zakaj te moti, če se 'stvar' opazi?

O: Zaradi poklica. Ne izgleda kaj preveč...če ima šofer avtobusa prebodeno obrv...

J: Ne izgleda kaj?

O: Ja, veš, starejši tega ne sprejemajo tako, kot je treba, mislim, tako kot mi. In če imaš tak poklic, kjer imaš veliko opravka z ljudmi in si izpostavljen pogledom, potem pač paziš na to, kako izgledaš. Kaj se takoj vidi na tebi in kaj ne.

J: Se pravi, da bi te s prebodenim nosom drugače obravnavali?

O: Ja, starejši verjetno bi. Mladi to drugače sprejemajo, se mi zdi.

J: Kaj si si pred več kot dvema letoma mislil o tetoviranju, pred tem, ko si začel razmišljati o možnem svojem tatuj?

O: Najprej sem si mislil, da je brezveze. Potem pa, ko sem vse več ljudi videl, ko je bila to skoraj moda, ko vidiš par tatujev, začneš to drugače sprejemati, drugače gledaš na to.

J: In si si dal zaradi tega, ker je bila moda ali zaradi česa drugega?

O: Najprej sem začel razmišljati tudi zato, ker so ga že skoraj vsi imeli. Se pravi, da je malo res bila vmes moda. Ampak potem, ko sva se s punco skupaj odločala o tem, pa izbirala motive, potem mi je že pomenil več. Ker sva si skupaj dala enako tetovažo – jst in ona imava enako: kitajsko črko za ljubezen.

J: In zdaj ti pomeni kaj - se spominjaš, ko pogledaš svoj tatu, na punco ali kaj?

O: Ne, saj tatu bo za večne čase gor, mogoče se kdaj spomnim na njo, ampak bolj na tisto obdobje; nama je bila všeč ta črka še preden sva izvedela, kaj pomeni. Najprej sva jo videla na internetu med vsemi tistimi kitajskimi znaki in nama je bila ful všeč, tudi oblika, na splošno vse. Pa sva jo hotela imeti – ker nama je bila obema všeč, tisto, kar sva hotela imeti. Ko pa sva še izvedela, kaj pomeni, potem pa sploh.

J: Ali zdaj gledaš na svoj tatu kot na okras, recimo kot na prstan ali je kako drugače?

O: Ne, ni isto. Je nek spomin na obdobje, na tiste čase, na moje želje, cilje... Poleg tega pa ga lahko tudi pokažeš.

J: Zakaj potem to mesto – nad gležnjem?

O: Dal sem si ga na nogo ravno zaradi tega, da ni preveč viden, da ga sam ne vidim vedno. Pa drugi ga lahko poleti vidijo, se poleti opazi...

J: Si imel pred svojim tetoviranjem kakšne pomisleke?

O: Ja, najprej sem imel pomisleke zato, ker... Meni je recimo ful všeč potetovirana cela roka, da imaš gor spiralo, ampak, kakor sem že rekel, če bom šofer avtobusa, kar mislim postati, ne izgleda, da ima šofer avtobusa celo roko poslikano, ane?

J: Nekateri imajo.

O: Ja, ampak, ni še tako sprejeto, vsaj v Sloveniji ni še tako. In sem si dal na tako mesto, da se ne opazi. Po tem, ko sem izbral mesto na telesu, sem se pa na hitro odločil. Drugače pa nobenih drugih pomislekov.

J: Kaj pa recimo, če bi bilo takšno okraševanje telesa zelo sprejemljivo, če bi opazil, da zaradi tega glede službe nimaš nikakršnih problemov – bi si v tem primeru dal tetovirati celo roko?

O: Ja, mislim, da bi si ga, ker mi je lepo za videt, dobro bi ga bilo imet. Zdaj, ko sem mlad...

J: Kaj pa potem, ko boš star, ti bo žal zaradi tatuja?

O: Ne vem, to zdaj še ne veš, ali ti bo enkrat žal ali ne, ampak mislim, da mi ne bo.

J: Kakšne so bile pa reakcije tvojih bližnjih na tvoj tatu?

O: Ja, družina no, mama je bila najprej malo jezna, ker sem si dal. 'Fotr' ni pa pač nič rekel, ker ima on tudi malo potetovirano na roki, še iz tistih starih časov, ko so se mladi sami med sabo poskušali tetovirati z iglami – čisto neizkušeno, z iglami. Drugače pa, prijatelji so bili pa vsi navdušeni, jim je bila všeč oblika.

J: Si imel do zdaj kakršno koli negativno reakcijo od okolja na tvoj tatu? Tudi v tem smislu, da bi bil kdo bolj zadržan do tebe zaradi tatuja?

O: Ne, ne, do zdaj pa res še nič. Niti ni neka takšna tetovaža, da bi ful izstopala, zato, ni bilo nobene take reakcije. Vsak pohvali, da je lepa, v redu narejena (tetovaža).

J: Kaj je po tvojem mnenju glavni razlog, da se ljudje tetovirajo?

O: Ja, mladina se zdaj dosti tetovira, tudi zato, po mojem, ker je to do neke mere moda. Kaj pa vem, eni se verjetno odločajo čisto iz osebnih razlogov, vsakomur verjetno njegov tatu nekaj pomeni. Po mojem se nihče ne da kar tako, neki brezveze, samo zato, da bo pač nekaj imel, ker je nekoga videl, po mojem ima vsak svoj razlog. Ko sem jaz spraševal moje prijatelje, ko so si dali, so vsi kar dolgo premišljevali o tem, kaj bodo imeli, pa kje, potem so se pa odločili za tisto, kar jim pač nekaj pomeni.

J: Po tvojem mnenju potem odločitev za to, da si daš narediti tatu, ni iz danes na jutri, ampak bolj premišljena?

O: Ne, ne, ne. Moji prijatelji so vsi ful dolgo premišljali, ne vem za noben tak primer, da bi nekdo si ga pa kar dal naredit. Tudi sam sem kar dolgo premišljal, kaj si bom dal in kje.

J: Misliš, da je tetoviranje povezano z razkazovanjem telesa?

O: Hmm. Ja, mogoče je, v enem smislu.

J: Se ti zdi da je pri kateremu spolu bolj poudarjena ta razsežnost?

O: Zdi se mi, da je pri ženskah bolj, ker ima vse več žensk na hrbtu, na križu te tatuje, pol imajo pa te kratke majčke, da se vidi tatu. Moški pa, kaj vem, tisti na roki so več ali manj vidni, če imaš kratko majico, ja, gre tudi za to, da pokažeš.

Na morju pa itak, ko si v kopalkah, se vsak tatu, skoraj vsak, vidi. Tako da je tudi z razkazovanjem povezano. Ali pa: eni imajo tudi takšen znak, ki pomeni, kaj je, komu pripada - recimo kakšni ekipi, ali pa skupini, recimo, sam sem videl dosti 'skinov', ki imajo 'haknkrajce'... ali pa bajkerji, ki imajo svoje znake, reperji imajo spet svoje...kakšnega 2 pack-a...

J: No, je ta tvoj tatu trajen ali si ga boš kdaj dal odstranit?

O: Nikoli si ga ne bom dal odstranit, ker sem se odločil za to, prej sem dobro razmislil o tem. Jaz sem se odločil za to in ga bom imel. Je pa tudi spomin na mladost...

J: Koliko časa se že ukvarjaš s tetoviranjem?

O: Zdaj gre četrto leto.

J: Zakaj si se sploh začel ukvarjati s tetoviranjem, začel učiti tetovirati?

O: V glavnem zato, ker me je zanimalo. Bilo je nekaj novega, drugačnega od glasbe, s katero se ukvarjam že od otroštva, pa tudi zato, ker je bila takrat to ena od umetnosti, s katero se še ni ukvarjalo toliko ljudi. Obenem moraš dobiti, najti tisti občutek, da ti gre, moraš ugotoviti, kako narediti čim boljši, najboljši tatu. Pa še delaš na živi koži, na ljudeh, tako da moraš upoštevati še to, da imaš gibljivo podlago...

J: Kateri so tisti deli telesa, na katere si da tatu največ ljudi, ki pride k tebi?

O: Največ na križ oziroma okrog trtice, potem lopatice na hrbtu, zelo dostokrat tetoviram tudi rame.

J: In koliko ljudi tetoviraš v povprečju v enem mesecu?

O: Ah, veš, to ne moreš tako povzeti. Imam obdobja, ko jih je več in tudi taka, ko ni nobenega.

J: Kdaj jih je največ?

O: Največ jih pride maja, junija, tudi še julija. Pred poletjem. Drugače pa je zagotovo en teden v mesecu, ko ni čisto nobenega, potem se pa zgodi, da jih imam 3 v enem dnevu. Odvisno pač od tega, kdaj se odločajo.

J: No, ampak recimo, če vzameš povprečje v enem mesecu, izračunaš približno število, koliko jih je približno na teden?

O: Če tako gledaš, potem sta dva, trije na teden.

J: Koliko so stari ljudje, ki se pridejo tetovirati? Koliko je bil star najmlajši in koliko najstarejši?

O: Največ je tistih od dvajsetega do tridesetega leta. Najmlajša je bila punca, stara 15 let, najstarejši pa možakar, ki jih je moral imeti tam okrog petdeset.

J: Kateri so najpogostejši motivi?

O: Največkrat tetoviram živali. Od ribic, delfinov, metuljev, pa do tigrov; v zadnjem času ljudje vse bolj hočejo zmaje, najbrž zaradi vzhodnjaške mode. Drugače pa je dosti spiral, na rokah in nogah, to so enobarvni tatuji, črni. Tega je največ.

J: Je več moških ali žensk?

O: Nekako enako. Približno enako število je.

J: Koliko je bil velik največji tatu, ki si ga naredil?

O: Čez hrbet. Čez celotno površino hrbta, ampak to sem ga delal po kosih. Ne moreš tetovirati celega hrbta naenkrat, ni izvedljivo. Ne samo zaradi mene, ker ne bi mogel zdržati toliko časa, to bi delal non-stop kak teden verjetno, še dlje, ampak tudi zaradi njega (tetoviranca), ker bi ga preveč bolelo. Tega (tatu) sem delal menda v kakih petih, šestih kosih.

J: Koliko igel uporabljaš?

O: Eno, s tem, da imam dve različni širini. V glavnem eno, ki se kakor kdaj različno obnese. Včasih je kmalu fuč, včasih imam pa isto za tri, štiri tatuje.

J: In kako poteka menjavanje barv? Jih mešaš ali čistiš posodo?

O: Ja, odvisno, katero hočem. Pri črni jo lahko redčiš, pa dobiš različne odtenke sive, pri ostalih pa seveda uporabiš npr. oranžno, potem sčistiš, pa daš drugo notri, na primer zeleno.

J: Kje kupuješ barve in igle?

O: V tujini. Največ v Nemčiji.

J: Rekel si, da imaš včasih eno iglo za več tatujev. Kaj pa razkužitev?

O: Ja, nisem mislil tako, da jo takoj z enega menjaš na drugega. Vmes vse pripomočke očistim, igle seveda razkužim pod toplotno napravo, tukaj ni odstopanj, po vsakem tetoviranju moram še takoj vse razkužiti.

J: Ti si tetoviral že kar dosti ljudi. Zakaj se ljudje dajo tetovirati?

O: Oh, to je čisto odvisno. Eni pridejo samo zaradi tega, da so potem kul. Eni spet pridejo, ker hočejo imeti tetoviran kakšen znak pripadnosti, recimo bajkerji. Največ je pa tistih, ki pridejo iz osebnih razlogov, ki točno vedo, kaj hočejo, potem pa samo izberejo iz primernih variant istega motiva. Ali pa: recimo, zadnjič je prišel k meni nek pravnik in je hotel imeti na nogi tri zvezdice. Prepričan sem, da mu tiste tri zvezdice nekaj, ali pa dosti pomenijo, samo ni hotel govoriti o tem. Če nočejo povedati, je njihova stvar, samo po tem, da večina točno ve kaj in kje hoče, mislim, da imajo neke osebne razloge.

J: Si kdaj tetoviral portret?

O: Ja, enkrat. Tita.

J: Kaj jih pred tetoviranjem zanima?

O: Tiste, ki me ne poznajo in niso slišali zame najbolj zanima to, kako skrbim za razkužitev igel, ker se bojijo okužbe. Drugi pa največkrat vprašajo, če bo fajn bolelo, pa kako dolgo bo trajalo. Veš, to se človek čisto psihično pripravi na čas tetoviranja. Če bi jim rekel 6 ur, bi se pripravili za 6 ur in vse zdržali brez pauze, če bi jim pa rekel 20 minut, bi pa že po pol ure komaj zdržali. Res, to je čisto odvisno od psihe.

J: Je že kdo padel v nezavest?

O: O, ja, sami krepki in 'pogumni' fantje so padli. Punca še nobena do sedaj. Ne vem, zakaj, verjetno si lažejo, da so ful pripravljeni, potem pa jih preseneti. Ženske imate pa tako ali tako višji prag tolerance bolečine.

J: Si imel že tak primer, da je kdo prišel k tebi pod vplivi substanc in se hotel tetovirati?

O: Ne, ne še. Ko pridejo pred tem pogledat motive na računalniku, mogoče še kaj zbirat, če niso še prepričani, jim povem, da ne smejo najmanj dan pred tetoviranjem piti alkohola, kaditi trave ali pa jemati kakršnihkoli drugih drog. Nikoli ne bi tetoviral nekoga, ki ni čisto čist, pri zavesti.

J: Kako si vadil, preden si začel tetovirati na ljudeh? Kje se naučiš?

O: Prej ni obstajala nobena knjiga kako in kaj, ker vsi to znanje ful čuvajo zase. Malo sem hodil gledat k drugim tetoverjem, potem sem pa tetoviral na svinjske kože; so najbolj podobne človeški. Zdaj se že da dobiti kakšna knjiga v angleščini s koristnimi nasveti, pa na internetu se da kaj najti... Samo zdaj že znam. Ko sem bil pa še začetnik, sem pa naredil tudi kakšen kiks.

J: Kdo so bili prvi prostovoljci, na katerih si poskušal, si se vadil?

O: Prijatelji, ki so mi zaupali, pa vsi, ki so me dobro poznali. Počasi že ugotoviš, kako gre najlepše. Samo ljudje ti morajo zaupati, ker če ti ne zaupajo, potem se ful premikajo, to pa sploh ni dobro, ker lahko potegneš vstran in je že kiks.

J: Kaj pomeni tebi tetoviranje?

O: Ustvarjalnost, polepšanje ljudi, ker bolj ali manj je za vse tatu nekaj lepega. Dodajanje delčka osebnosti. Pa vrsto zahtevne umetnosti, ker delaš na živi koži.

J: Kaj pa zaslužek?

O: Oh, zaslužek pa ni tak, da bi od njega živel. Če preračunam stroške, ki jih imam za instrumente, za barve, igle, mašince, čiščenje, tudi revije, pol tisto, kar dobim ravno pokrije te stroške, nekaj tudi ostane. Ne moreš ne vem kaj dosti

zaslužiti s tetoviranjem, razen če nimaš zelo visoke cene in dosti ljudi. Tega pa v Sloveniji ni.

Priloga E: Poglobljeni intervju št. 6 – K.

25 let, študentka

J: Od kdaj že imaš tatu?

O: Zdaj kmalu bodo tri leta, odkar ga imam.

J: Koliko časa si razmišljala o tem, da bi imela tatu, preden si odšla k tetoverju?

O: Od drugega letnika srednje šole naprej, se pravi, da bo to kakšnih šest let.

J: Zakaj si tako dolgo razmišljala?

O: Hmm. Ja, najprej ti je to samo všeč in niti nisi tako zagret, da bi imel tatu in samo razmišljaš o tem, kako fajn izgleda pri drugih. Šele kasneje začneš razmišljati v tej smeri, da bi ga imela, da je res tisto, kar hočeš. V srednji šoli si ga niti nisem upala dati, prej bi si verjetno dala kak uhan v obrv, kot pa tatu, ker sem bila prepričana, da bi imeli starši negativne pripombe, pa da bi sledili dolgi pogovori zakaj... Na faksu je pa drugače, kot študent že skoraj praktično sam skrbiš zase, živiš drugje, malo spremeniš mnenje o sebi, pa tudi samozavest je večja, pa si greš naredit.

J: Razviješ osebnost?

O: Tudi, ja. V bistvu si ga ne bi šla naredit v srednji šoli, ker nisem bila prepričana, da ga bom še hotela imeti čez par let na sebi. Ko ugotoviš, da ga hočeš imeti celo življenje, ko se zavestno odločiš, kaj boš imel in kje, pol pa ni problema.

J: Zakaj si izbrala motiv orla?

O: Ker je ptica, hotela sem imeti neko žival, ki izraža moč, pa svobodo pa da ni nekaj, kar imajo vsi, ker je bilo takrat dosti panterjev, pa tigrov, potem sem pa izbrala orla.

J: Zakaj na hrbet – lopatico?

O: Ker moraš za večji motiv izbrati večjo površino, ne moreš si ga dati na ramo ali pa na nogo. Pa hrbet mi je tak primeren prostor za tatuje, ne bi ga hotela imeti spredaj. Pa še to, da ga ne vidim, razen, če se ne gledam v ogledalo, in se ga nikoli ne naveličam.

J: Kaj ti pomeni?

O: Tatu? Lep mi je, zdaj je postal že del mene, pa ne vem, neka zanimivost je na telesu, ki hkrati izraža del mene.

J: Kako to misliš?

O: Ja, verjetno si vsi dajo tisto, kar jim je blizu, ane? Ali pa tisto, kar bi radi bili – ne vem, recimo, če ima nekdo kačo, bo to verjetno pomenilo, da se ne zafrkavaj s tistim tipom, če ima pa punca metuljčke, bo pa verjetno bolj nežne dušice ali pa hoče imeti tatu samo zato, ker hoče biti lepa. Meni je orel močna žival, ki zna sama poskrbeti zase.

J: Na kakšen način si se prvič seznanila s tetoviranjem?

O: Videla sem nekaj ljudi, ki so že imeli tatuje. Pa tudi že prej, ko smo bili majhni, smo to videli v filmih – ko so jih imeli kakšni vojaki – pa v nadaljevanjih...

J: Zakaj misliš, da se ljudje tetovirajo?

O: Verjetno jim je všeč, drugače se ne bi. Ne vem, vsak ima verjetno svoj razlog. Jst poznam dosti ljudi, ki imajo tatu. Recimo dosti jih ima sonce, ker je to verjetno pozitivna energija, eni pari so si dali isti tatu, da jih to povezuje, pa ena

dva imata poročna prstana vtetovirana, pa je to verjetno spet neka obljuba, ali pa na primer tisti, ki imajo križe, verjetno s tem izražajo svojo vero.

J: Misliš, da je tetoviranje v modi?

O: Ja, do neke mere je. Ampak po mojem je to razširjenje zdaj bolj povezano s tem, ker ljudje imajo kam iti (k tetoverju), prej pa niso poznali nobenega, ki bi se s tem ukvarjal, pa ni bilo toliko tetoviranih.

J: Misliš, da je povezano z razkazovanjem telesa?

O: Ja, tudi, vsi so ponosni na svoj tatu, zato ga tudi radi pokažejo. Ne vem, tudi tisti, ki ga imajo recimo na nogah, tukaj nad gležnjem, potem nosijo takšne hlače, da se vidi.

J: Pa je tebi pomembno, da se tvoj tatu vidi?

O: Ne, pomembno mi 'glih' ni, ker je tako mesto, da večji del med letom ni viden, ker nosim takšne obleke. Poleti ga pa normalno ljudje vidijo, ker nosim takšne majčke, ampak ni mi to zdaj pomembno, da ga vidijo.

J: Misliš, da si nekateri dajo tatu samo zato, da je opazen, da se vedno vidi – recimo na prste, vrat ipd.?

O: Ja, verjetno si ga dajo tam tudi zato, ampak nikoli ne veš, zakaj je izbral tisto mesto, ane, da ga on vedno vidi – to bi bile roke – ali da ga drugi vidijo? Ne vem, ne moreš vedeti, po mojem da ne samo zato, ker potem si mogoče ne bi dal ravno tatuja. Na rokah menjavaš prstane ali pa zapestnice, tatu je pa za vedno, to moraš dobro premisliti.

J: Kaj pa misliš o velikih tatujih, čez cel hrbet ali pa čez vso nogo?

O: Ja, eni so lepi. Odvisno, ker neke stvari so ti že same po sebi lepe, nekatere te pa odbijajo. Če imaš na hrbtu kačo, bo to za nekatere odbijajoče, če imaš pa kak ta plemenski tatu, bo pa verjetno lep. To je čisto odvisno od samega motiva. Pa od barv.

J: Bi si ti dala tatu čez cel hrbet?

O: Ne, definitivno ne. Mmm, meni bi bilo to preveč, ful preveč, isto, kot da bi imela celo življenje po 15 uhanov v ušesu. Sej pri drugih je mogoče fajn, meni je pa to res preveč.

J: Misliš, da imajo javne osebnosti tudi kakšen vpliv na razmahnjenost tetoviranja?

O: Ne, po mojem ne, ker so se začeli v Sloveniji približno istočasno tetovirati kot drugi, še pozneje. Po mojem, da ne. Jaz mislim, da ni noben tak, da bi si dal tatu samo zato, ker ga ima tudi, ne vem, recimo Robbie Williams, to bi bilo že neumno.

J: Kako je na tvoj tatu reagirala družina in kako prijatelji?

O: (smeh) Starši so bili malo šokirani, so najprej vprašali, če je nalepka (smeh). Ampak ni bilo večjih izbruhov, v glavnem so spraševali zakaj. Sestra je bila navdušena, ostali pa več ali manj tudi. Prijateljem je bil ful všeč, tudi tisti, ki so imeli bolj negativno mnenje, ki niso bili prav navdušeni, so se sčasoma čisto navadili, pa jim je zdaj bolj všeč kot na začetku.

J: Si ga boš dala kdaj odstranit?

O: Ne, nikdar. Sem zelo dolgo razmišljala o tem, zdaj mi je všeč in ga bom imela.

J: Koliko časa že premišljuješ o tem, da bi se šla tetovirat?

O: Že kakih pet let.

J: O kako velikem motivu premišljuješ in kam bi si ga dala tetovirat?

O: Maksimalno velikost je kakšnih 10 centimetrov, še manj, ker ga hočem imeti nad trtico, v bistvu tistega podolgovatega, veš, ko jih imajo ženske... (pokaže na motiv spirale), recimo od pet do deset centimetrov.

J: Zakaj ravno tam?

O: Ker mi je všeč, ker je vidno, ker bi ga rada imela tukaj. Pa tudi, ko gledam druge, mi je všeč ga videt na tem mestu. Pa tudi zaradi tega, ker je vidno, ker se lepo vidi, če imaš nizek pas (na hlačah), kar ga imam jaz tako ali tako ...

J: Se pravi, da ti je pomembno, da ga drugi opazijo?

O: Ja, tudi zato, ker je lepo za videt. Poleg tega je meni na tem mestu tatu fajn.

J: Zakaj ti je velikost več kot 10 centimetrov pri tatuju preveč?

O: Po mojem potem ful izstopaš, res, ful izstopaš. Pa nimajo tako velike tatuje motoristi, veš tisti 'bajkerji', ko so v kakšnem motorističnem klubu? Ni mi lepo. Pol si že preveč poslikan.

J: Kaj pa misliš o tatujih na dlaneh, prstih, mogoče obrazu?

O: Tisto mi ni všeč.

J: Zakaj?

O: Ne vem, tisto spet preveč izstopaš. Pa veš, kako imajo... Tisto imajo v tem mestu, vsaj zdi se mi, samo tisti, ki so malo čudni, kakšni 'džankiji' ali pa drugje... kakšni Američani. Drugje, kjer imajo drugačno tradicijo tetoviranja, je drugače, tam to jemljejo čisto drugače, imajo drugačen način življenja in vse ostalo, pri nas pa, vsaj zdi se mi tako, to (tetoviranje) jemljejo še z zadržki. Po mojem še službe ne bi dobil, če bi bil tak, če bi imel tetovirane prste na rokah! Veš, ko prideš kam na razgovor, pa bi te pogledali - in odslovili!

J: Pa misliš da ima večina ljudi, tudi mlajši, mnenje, da je manjši tatu še sprejemljiv oziroma lep, zelo velik tatu pa ni več?

O: Mladina po mojem da ne. Naša generacija po mojem nima takšnega mnenja. Ampak starejši, pa tisti, ko so zdaj na oblasti, pa imajo takšno mnenje. Po mojem imajo oni takšne zadržke.

J: Zakaj, po tvojem mnenju, imajo te zadržke?

O: Ja, zaradi tega, ker je to relativno nova stvar, tega prej ni bilo, vsaj ne tako dosti. Potem se je pa težko navadit na spremembe. Na ene še bolj, kot na druge, če tako pogledaš, že na računalnike se jim je bilo težko navadit, kaj šele na tatuje!

J: Če si ga boš dala ti, si ga boš, kot si rekla sama, predvsem zato, ker ti je lep. Kaj bi ti pa pomenil?

O: Dosti bi mi pomenil že zaradi tega, ker si ga že ful dolgo želim, pa še meni bi bil lep, bil bi moj, a veš, za vedno. V bistvu bi me vedno spominjal na moje želje, pa to obdobje, pa na samo tetoviranje – bolečino, ki sem jo morala dati čez...

J: Zakaj še oklevaš – kateri je glavni razlog?

O: Zaradi staršev. Ker drugače mislijo o tem. Pa vseh drugih starejših, ki so še malo starokopitni.

J: In misliš, da se boš odločila in se dejansko šla tetovirat?

O: Mislim, da ja. Še največ kakšno leto počakam, potem si ga bom pa dala. Sem se že pogovarjala s starši o tem, pa so bili na začetku, pred leti, še ful proti, zdaj

se mi zdi, da niti ne več tako. Sploh pa, ko končam študij, si ga bom verjetno kar dala.

J: In kaj misliš, da bo zadnja stvar, ki te bo potisnila od premišljanja k dejanju?

O: Po mojem tisto, ko mi bo čisto vseeno, kaj si drugi mislijo o meni. Zdaj mi še ni, vseeno ker so starši proti in si ga v glavnem zaradi tega še nisem dala. Pol pa, ko se enkrat trdno odločiš, greš, pa ti niti ni več važno, kaj si drugi mislijo, sej enkrat, ko ga imaš (tatu), ga imaš, ne more več dol. Nimajo kaj za storit (starši). ... (smeh)... Si ga bom dala naredit, ko bom imela svoje stanovanje, tako da, če me vržejo ven, imam kam za iti... (smeh)

J: Se ti zdi, da je zadnje čase tetoviranje popularno?

O: Ja, je, vse bolj.

J: Zakaj misliš da je tako?

O: Pa ne vem, ful folka ima to. Zdaj si že otroci dajejo tatuje. Se mi zdi, da ima tudi Amerika kar dosti vpliva na to, od tam je prišlo k nam, pa iz Nizozemske – mogoče tudi zato povezujejo tetoviranje z džankiji... Pa tudi zaradi tega, ker pač vidiš pri drugih, pol ti je pa vseč sčasoma, pa hočeš imeti še ti.

J: Hipotetično vprašanje: če bi se s starši pogovorili in bi rekli, da sprejmejo tvojo odločitev, bi si ga šla takoj, brez pomislekov naredit – že točno veš kaj in kam?

O: Ja, potem bi si ga šla.

J: Glede na to, da imaš preboden popek - v čem je razlika s tetoviranjem?

O: Ja, tatu je obstojen, ga imaš za celo življenje. Ta uhan v popku dam lahko vedno ven, pa se bo sčasoma koža zarasla nazaj, čisto obnovila. Pri tatuju gre pa za celo življenje, gre za eno obdobje, ko se ga kasneje spominjaš, zapomniš, vsakič – vsaj mislim tako – ko ga bom čez dvajset let pogledala, se bom spomnila, na vso to obdobje.

J: Je to obdobje zdaj zate prelomno?

O: Mladost je. Po mojem si ga večina ljudi da naredit v mladosti, pa jih potem spominja na nekaj.

J: Imaš morda kakšne pomisleke glede zdravstvenih vidikov pri tetoviranju?

O: Nimam, ker se je dosti prijateljic in prijateljev že dalo tetovirat pri istem človeku, pa ni imel še noben problemov glede tega. Če veš, kako človek dela, kako skrbi za igle in te stvari, da ima vse razkuženo, potem te ni nič strah glede tega. Pravijo, da vse pred tabo odpre, razkuži, da vidiš... Pri drugih si verjetno ne bi dala tatuja, ker lahko dobiš kako bolezen; pri temu pa, ker že od drugih spoznaš, kako dela.

J: Na katerih delih telesa so ti tatuji najlepši pri drugih ljudeh?

O: Lepo mi je, če ga imajo na lopatici, na rami, pri ženskah tudi kak majhen na prsih, pa tudi na gležnju, mogoče še tu (pokaže na spodnji del trebuha).

J: Misliš, da je razmah tetoviranja povezan s tem, da je tetoviranje opazno na ljudeh, ki veljajo za javne osebnosti, ki se večkrat pojavljajo v medijih?

O: Mmm. Ja, po mojem, so oni (slavne osebnosti) tudi prispevali k temu, da je tetoviranje postalo zdaj popularno. Po mojem ima kdo tudi koga od teh za zgled ali nekaj podobnega... pa mu je fajn in se gre potem tetovirat.

J: Koga od javnih osebnosti si si zapomnila, da ima tatu?

O: Rebeka Dremelj. V tujini pa Red Hot Chili Peppersi.

J: Kaj pa misliš o tistih tatuji, ko si ljudje tetovirajo imena svoji partnerjev?

O: Tisto je malo neumno. Slej ko prej ga zamenjaš (partnerja), pol ga pa verjetno hočeš čimprej odstranit. O.K. Če bi ga imel do smrti istega, samo kaj, ko ne veš, ne moreš vedeti, kako bo...

J: Kje pa ti najprej opaziš tatu na človeku?

O: Na prsih, ker ženske pol rade to pokažejo. Pri tipih pa na ramenih ali pa na nogi, na gležnju.

J: Kaj pa na vratu? Opaziš tatu, če ga ima kdo na vratu?

O: Ja.

J: In ti tatu tam dobro/lepo izgleda?

O: Aha, ful, mi je dobro. En ima na vratu črtno kodo, pod tem pa namesto številke datum rojstva.

J: Kje je po tvojem skrajnost – tisto tetoviranje, ki ti je grdo?

O: Če ima obe rameni tetovirani in se vleče čez hrbet, pa tudi cel hrbet, če je pobarvana cela roka. To je že preveč pisano, to mi ni lepo.

J: Kaj pa elipse, črni tatuji čez celo roko – ti so ti lepi ali grdi?

O: Ker pride enobarvno do drugačnega izraza, tisti, barvni, so že preveč pisani, če ima pa enobarvnega, še sploh, če gre za kak plemenski motiv, je pa drugače, tisto mi je lepo.

J: Kdaj si začela opazovati tetoviranje na splošno?

O: Pa, mislim, da kar prek teh javnih osebnosti, da sem jih videla s tatuji, sploh prek pevcev na MTV-ju, tega je ful dosti v kakšnih 'reperskih' videospotih.